ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Економіко-гуманітарний факультет

Кафедра управління і фінансово-економічної безпеки

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____О.Ю.Попова

(підпис)

«___»_____2024р.

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітнього ступеня «магістр»

на тему: «Кредитні ризики в діяльності комерційних банків: методи їх оцінки, управління та стабілізації»

Виконав студент 2 курсу, групи ФІКм-23

Спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітня програма підготовки «Фінанси і кредит»

БОНДАРЕНКО Олександр Дмитрович

Керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри управління і фінансово-економічної безпеки Катранжи Л.Л. _____

Рецензент: к.е.н., доцент, доцент кафедри бізнес-аналітики та цифрової економіки НАУ Марина А.С. _____

Засвідчую, що у цій кваліфікаційній роботі немає запозичень з праць інших авторів без відповідних посилань.

*Студент*_____

(підпис)

Дрогобич–2024 р.

АНОТАЦІЯ

Бондаренко О.Д. Кредитні ризики в діяльності комерційних банків: методи їх оцінки, управління та стабілізації / Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» (освітня програма «Фінанси і кредит»). – ДВНЗ ДонНТУ, Дрогобич, 2024.

У випускній кваліфікаційній роботі проведено дослідження питань управління кредитними ризиками в комерційних банках України. Основною метою є аналіз чинників, що впливають на кредитні ризики, методів їх оцінки та шляхів підвищення ефективності управління. У першому розділі розглянуто теоретичні засади кредитних ризиків, їх економічну сутність, основні фактори та міжнародні підходи до оцінки.

У другому розділі здійснено аналіз управління кредитними ризиками на прикладі діяльності АТ «Райффайзен Банк Аваль». Досліджено фінансові показники банку, структуру кредитного портфеля, а також порівняно нормативи кредитного ризику з іншими комерційними банками України.

У третьому розділі запропоновано рекомендації щодо вдосконалення управління кредитними ризиками, зокрема адаптацію міжнародного досвіду та інноваційних методів управління в умовах економічної нестабільності України.

Ключові слова: комерційні банки, кредитний портфель, кредитний ризик, управління ризиками, фінансова стабільність, міжнародний досвід.

ANNOTATION

Bondarenko O.D. Credit risks in the activities of commercial banks: methods of their assessment, management and stabilization / Final qualification work for obtaining the degree of "master" in the specialty 072 "Finance, banking, insurance and stock market" (educational program "Finance and credit"). – DonNTU, Drohobych, 2024.

The final qualification work conducted a study of credit risk management issues in commercial banks of Ukraine. The main goal is to analyze the factors affecting credit risks, methods of their assessment and ways to improve management efficiency. The first section considers the theoretical foundations of credit risks, their economic essence, main factors and international approaches to assessment.

The second section analyzes credit risk management using the example of the activities of JSC "Raiffeisen Bank Aval". The bank's financial indicators, the structure of the loan portfolio, and also compares credit risk standards with other commercial banks of Ukraine.

The third section offers recommendations for improving credit risk management, in particular the adaptation of international experience and innovative management methods in the context of economic instability in Ukraine.

Keywords: commercial banks, credit portfolio, credit risk, risk management, financial stability, international experience.

ЗМІСТ

ВСТУП 5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ У БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 7
1.1. Сутність кредитного ризику та його роль в діяльності комерційних банків. 7
1.2. Основні фактори, що впливають на виникнення кредитних ризиків. 13
1.3. Методи оцінки кредитних ризиків: міжнародний досвід і вітчизняна практика. 22
Висновки до розділу 1 34
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ НА ПРИКЛАДІ РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ 35
2.1. Загальна характеристика та оцінка фінансових показників діяльності АТ «Райффайзен Банк». 35
2.2. Аналіз кредитного портфеля та управління кредитним ризиком в АТ «Райффайзен Банк» 44
2.3. Порівняльний аналіз нормативів кредитного ризику АТ «Райффайзен Банк» з іншими комерційними банками України. 57
Висновки до розділу 2 64
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ У КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ 65
3.1. Вдосконалення управління кредитними ризиками АТ «Райффайзен Банк» 65
3.2. Можливості застосування міжнародного досвіду в управлінні кредитними ризиками в Україні 80
Висновки до розділу 3 91
Висновки 93
ДЖЕРЕЛА 95
ДОДАТКИ 101

ВСТУП

Сучасний розвиток економіки не можливо уявити без ефективного функціонування банківської системи, яка відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності та економічного зростання. Одним з головних напрямів діяльності комерційних банків є кредитування, яке водночас є джерелом підвищеного ризику. У світлі зростаючої економічної нестабільності, глобальних кризових явищ і внутрішніх економічних викликів, комерційні банки стикаються з необхідністю підвищення ефективності управління кредитними ризиками.

Актуальність дослідження полягає в тому, що управління кредитними ризиками є критичним аспектом фінансової стійкості банків. Недостатньо ефективна оцінка та управління ризиками можуть призвести до серйозних фінансових збитків, підвищити рівень проблемних кредитів та навіть спричинити банкрутство банків. В умовах економічної невизначеності в Україні, викликаної кризовими явищами, такими як пандемія COVID-19, військові дії, інфляційний тиск та інші зовнішні шоки, питання управління кредитними ризиками набуває особливої актуальності.

Крім того, зростання конкуренції серед банків та вимоги міжнародних фінансових організацій до дотримання стандартів управління ризиками, зокрема Базельських угод, висувають додаткові вимоги до банків у частині оптимізації управління кредитними ризиками. Успішне вирішення цієї проблеми є ключовим для забезпечення фінансової стійкості банківських установ та захисту інтересів як вкладників, так і позичальників.

Таким чином, дослідження методів оцінки та управління кредитними ризиками у сучасних умовах є вкрай актуальним. Воно дозволить не лише зрозуміти особливості функціонування банківської системи в Україні, але й запропонувати ефективні інструменти для зменшення впливу ризиків на діяльність банків, забезпечуючи їх стійкість та прибутковість у довгостроковій перспективі.

Метою роботи є дослідження методів оцінки та управління кредитними ризиками у діяльності комерційних банків, а також розробка рекомендацій для підвищення ефективності управління кредитними ризиками.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність кредитних ризиків та їх роль в діяльності комерційних банків.
2. Проаналізувати основні фактори, що впливають на виникнення кредитних ризиків.
3. Вивчити міжнародний досвід та вітчизняну практику методів оцінки кредитних ризиків.
4. Провести аналіз фінансової стійкості та кредитного портфеля Райффайзен Банк Аваль.
5. Оцінити показники кредитних ризиків на прикладі Райффайзен Банк Аваль та порівняти їх з іншими комерційними банками України.
6. Розробити рекомендації щодо вдосконалення управління кредитними ризиками в комерційних банках.

Об’єктом дослідження є процес управління кредитними ризиками в діяльності комерційних банків.

Предметом дослідження є методи оцінки, управління та стабілізації кредитних ризиків у банківській діяльності.

Методи дослідження. Для досягнення поставлених цілей у роботі було використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового дослідження, а саме: методи теоретичного узагальнення та аналізу для вивчення основних підходів до оцінки кредитних ризиків; економіко-статистичний аналіз для виявлення динаміки та структури кредитних ризиків у діяльності банків; порівняльний аналіз для оцінки ефективності різних методів управління ризиками; методи моделювання для прогнозування впливу кредитних ризиків на діяльність банків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ У БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Сутність кредитного ризику та його роль в діяльності комерційних банків.

Кредитний ризик є одним з найважливіших ризиків для комерційних банків, оскільки він може мати серйозні фінансові наслідки для їхньої діяльності. Управління цим ризиком є важливим елементом фінансової стабільності банківської системи. Розглянемо основні аспекти кредитного ризику, його історію як економічної концепції та вплив на банківську діяльність.

Кредитування є одним з найважливіших джерел доходу для банків не лише тому, що воно забезпечує фінансовими ресурсами розвиток бізнесу та споживання, але й тому, що генерує основний прибуток банківських установ. Однак, незважаючи на свою прибутковість, кредитування пов'язане з високим рівнем ризику і може призвести до значних фінансових втрат. Тому важливо, щоб банки постійно вдосконалювали свої стратегії виявлення та управління кредитними ризиками, оскільки це безпосередньо впливає на їхню стабільність та конкурентоспроможність.

Відповідно до «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями», кредитний ризик визначається як розмір очікуваних втрат або збитків за активом унаслідок дефолту боржника чи контрагента [30].

Це означає, що кредитний ризик представляє собою потенційні фінансові втрати, які банк може зазнати через невиконання позичальником своїх зобов'язань за кредитним договором. Такий підхід дозволяє банкам оцінювати та управляти ризиками більш точно, забезпечуючи стабільність та надійність фінансової діяльності.

Категорія «кредитний ризик» розглядається наступним чином:

– Ймовірність несвоєчасної або несплати відсотків та основної суми кредиту, що може призвести до зменшення прибутків або збитків через неплатоспроможність позичальника чи зниження вартості банківських активів.

– Наслідок несплати кредиту та відсотків, тобто порушення зобов’язань позичальником.

– Сукупність несприятливих подій, які можуть вплинути на кредитні операції.

– Невпевненість кредитора у позичальнику, що стосується його здатності виконувати зобов’язання за кредитним договором [12; 40].

Ці різні підходи відображають комплексність та багатогранність поняття кредитного ризику, що є важливим для розуміння та управління ним у банківській сфері.

На сьогоднішній день існує багато підходів до визначення поняття кредитного ризику, багато повторюваних визначень та різних бачень цього терміну. Основні наукові підходи до трактування сутності «кредитного ризику» наведено в таблиці 1.1.

З точки зору національного банку, кредитний ризик визначається як «сума втрат (збитків), що очікуються за активом внаслідок невиконання зобов'язань боржником/торговельним партнером» [24]. Для банків цей вид ризику є цілком нормальним. Це пов'язано з тим, що, як і в будь-якому іншому виді комерційної діяльності, для отримання прибутку необхідно брати на себе певні ризики. Важливим показником у цьому процесі є розмір та адекватність ризику, що визначає доцільність його прийняття.

Деякі експерти розглядають кредитний ризик як ризик несплати основної суми боргу та відсотків за ним. Повторення цього посилання заслуговує на увагу, зважаючи на поширений підхід до тлумачення ризику як можливості втрат, який зосереджується на негативних і небажаних наслідках реалізації ризику. З практичної точки зору, однак, основна увага повинна бути зосереджена на прибутковості. Це пов'язано з тим, що, здійснюючи певні операції, зокрема

маржинальні, суб'єкт господарювання, який приймає рішення про їх проведення, має на меті отримати прибуток, а не уникнути збитків [32].

Таблиця 1.1 – Сучасні підходи трактування сутності поняття «кредитний ризик»

Джерело	Визначення кредитного ризику
Базельський комітет з питань банківського нагляду [26]	Можливість того, що позичальник або контрагент банку може не виконати свої зобов'язання відповідно до погоджених умов;
Національний банк України [24]	Розмір очікуваних втрат за активом унаслідок дефолту боржника або контрагента;
Джулай І. [11]	Ризик неповернення у встановлений термін основного боргу та процентів за кредитом, що належать кредитору відповідно до кредитного договору
Ларіонова К. Л., Донченко Т. В. [17]	Грошові втрати, пов'язані з тим, що позичальник не виконує свої зобов'язання перед кредитором у встановлені терміни через зовнішні або внутрішні фактори. Це може призвести до втрати капіталу, доходів та недоотримання запланованих прибутків кредитором.
Левченко В. [18]	Наслідок прийняття рішень в умовах невизначеності або повної невизначеності;
Зянько В. В., Єпіфанова І. Ю., Коваль Н. О., Ткачук Л. М. [6]	Імовірність майбутніх збитків банку в результаті дефолту боржника;
Примостка Л. О., Краснова І. В., Лавренюк В. В. [42]	Невпевненість у тому, що позичальник вчасно та в повному обсязі виконає свої зобов'язання за умовами кредитного договору.;
Просович О. П., Процак К. В. [34]	Ймовірність того, що позичальник не поверне кредит та відсотки через неплатоспроможність або шахрайство;
Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О. [5]	Потенційні ризики для доходів і капіталу банку, що виникають через його неспроможність виконати умови фінансових контрактів з банківськими установами.;

Багато дослідників звертають увагу на об'єктивні чинники, які заважають позичальнику виконувати свої зобов'язання перед кредитною організацією. Цей феномен пов'язують з невизначеністю та ризиком понести втрати або не отримати очікуваний прибуток. Кредитний ризик можна визначити як ймовірність того, що учасник кредитних відносин не зможе виконати свої зобов'язання у встановлені договором строки.

Таким чином, кредитний ризик відображає фінансові взаємозв'язки між кредитором та позичальником у процесі перерозподілу ресурсів. Це кількісна оцінка ймовірності того, що фактичний результат відхилиться від очікуваного через непередбачувані зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на діяльність банку.

У широкому розумінні кредитний ризик банку - це міра (ступінь) невизначеності щодо настання небажаних подій за фінансовими операціями, суть якої полягає у неспроможності контрагента банку виконати взяті на себе зобов'язання за операцією та повернути залучені кошти під заставу [20].

Тому, розглядаючи сутність кредитного ризику, необхідно чітко розуміти, що його рівень безпосередньо пов'язаний з ефективністю системи управління кредитуванням у банку. Тут кредитний ризик можна визначити як грошовий вираз імовірнісного відхилення реальності від очікуваних результатів, зумовленого невизначеністю реакції екзогенних та ендогенних чинників на управлінські рішення у сфері кредитування. Він не обмежується грошовим виміром стохастичних відхилень реальних від прогнозів, що ґрунтуються на фінансових результатах (збитки, банкрутства), а охоплює сферу незапланованих додаткових вигод (доходів, прибутків) порівняно з прогнозованою ризиковою подією за умови подолання невизначеності руху вартості позикових коштів.

Варто підкреслити, що термін "кредитний ризик" стосується не тільки кредитних операцій банків, але й інших фінансових транзакцій кредитного характеру, таких як операції з цінними паперами, гарантії, лізинг, факторинг і форфейтинг.

Кредитний ризик є ключовим аспектом діяльності комерційних банків, оскільки він безпосередньо впливає на їхню прибутковість і стабільність. Це пов'язано з тим, що позичальники можуть не виконати свої зобов'язання, що призводить до фінансових втрат для банку. Ефективне управління кредитним ризиком необхідне для забезпечення платоспроможності та прибутковості банківських установ.

Роль кредитного ризику в діяльності комерційних банків можна описати так:

1. Вплив на прибутковість: здатність банку генерувати прибуток значною мірою залежить від того, наскільки добре він управляє своїм кредитним портфелем. Неефективне управління кредитними ризиками призводить до виникнення проблемних кредитів, що, в свою чергу, знижує прибутковість банку. Коли значна частина кредитного портфеля банку стає непрацюючою, прибутковість знижується і можуть виникнути фінансові збитки. Ефективне управління кредитним ризиком може допомогти банкам підтримувати якість кредитного портфеля та максимізувати прибуток.

2. Капітал та ліквідність. Кредитний ризик має прямий вплив на капітал та ліквідність банків. Згідно з Базелем III, банки зобов'язані підтримувати певний рівень капіталу відносно активів, зважених на ризик. Зі збільшенням кредитного ризику банки змушені виділяти більше капіталу на покриття потенційних збитків, що, в свою чергу, зменшує їхню здатність надавати кредити та інвестувати. Крім того, низька якість кредитів впливає на ліквідність банків, оскільки перешкоджає надходженню грошових коштів від погашення кредитів.

3. Економічна стабільність. Стабільний банківський сектор має важливе значення для загальної економічної стабільності. Банки, які ефективно управляють кредитними ризиками, здатні надавати відповідальні кредити і таким чином підтримувати розвиток бізнесу та споживчі витрати. І навпаки, якщо кредитний ризик не управляється належним чином, це може призвести до масштабних банкрутств банків, як це було під час фінансової кризи 2008 року. У

таких випадках наслідки не обмежаться банківським сектором, а матимуть негативний вплив на економіку в цілому.

4. Механізми управління ризиками. Впровадження механізмів управління кредитними ризиками може допомогти банкам оцінити та зменшити ризик дефолту. Такі методи, як оцінка кредитоспроможності, стрес-тестування та використання фінансових показників, мають вирішальне значення для раннього виявлення потенційних ризиків. Базельський комітет з банківського нагляду розробив систему (Базель II і Базель III), яка підкреслює важливість вимог до капіталу, зваженого на ризик, для зниження кредитного ризику [3].

5. Фактори, що сприяють. На кредитний ризик впливають різноманітні фактори, включаючи економічні спади, неадекватну оцінку кредитоспроможності, поганий кредитний андеррайтинг та зовнішні події, такі як політична нестабільність. Внутрішні фактори, такі як неадекватна кредитна політика та неефективне управління, також відіграють важливу роль у збільшенні кредитного ризику[47; 48].

Таким чином, кредитний ризик є одним з найважливіших викликів для комерційних банків, оскільки він безпосередньо впливає на їхню фінансову стабільність та прибутковість. Розуміння природи кредитного ризику та його ролі в банківській діяльності дозволить розробити ефективні механізми управління ризиками, які зменшують можливість значних фінансових втрат.

Банки, які ефективно управляють кредитним ризиком, не лише мінімізують збитки, але й забезпечують стабільне зростання та підтримують загальну економічну активність. Це досягається завдяки належному управлінню капіталом, підтримці ліквідності та використанню методів раннього виявлення ризиків. Тому впровадження сучасного підходу до оцінки та управління кредитним ризиком є необхідним кроком для забезпечення кредитоспроможності банківської системи та фінансової стійкості банківських установ у складних економічних умовах.

1.2. Основні фактори, що впливають на виникнення кредитних ризиків.

Розуміння причин появи кредитних ризиків є ключовим для ефективного їх управління. Вивчення цих факторів дозволяє банкам передбачати можливі проблеми та розробляти стратегії для їх запобігання (рис. 1.1).

Кредитний ризик зазвичай виникає через невизначеність щодо здатності або бажання контрагента виконати свої договірні зобов'язання. Цей ризик є невід'ємною частиною банківської діяльності, особливо при здійсненні маржинальних операцій. Якщо банк недостатньо диверсифікує свій кредитний портфель, це може призвести до серйозних фінансових втрат або навіть банкрутства

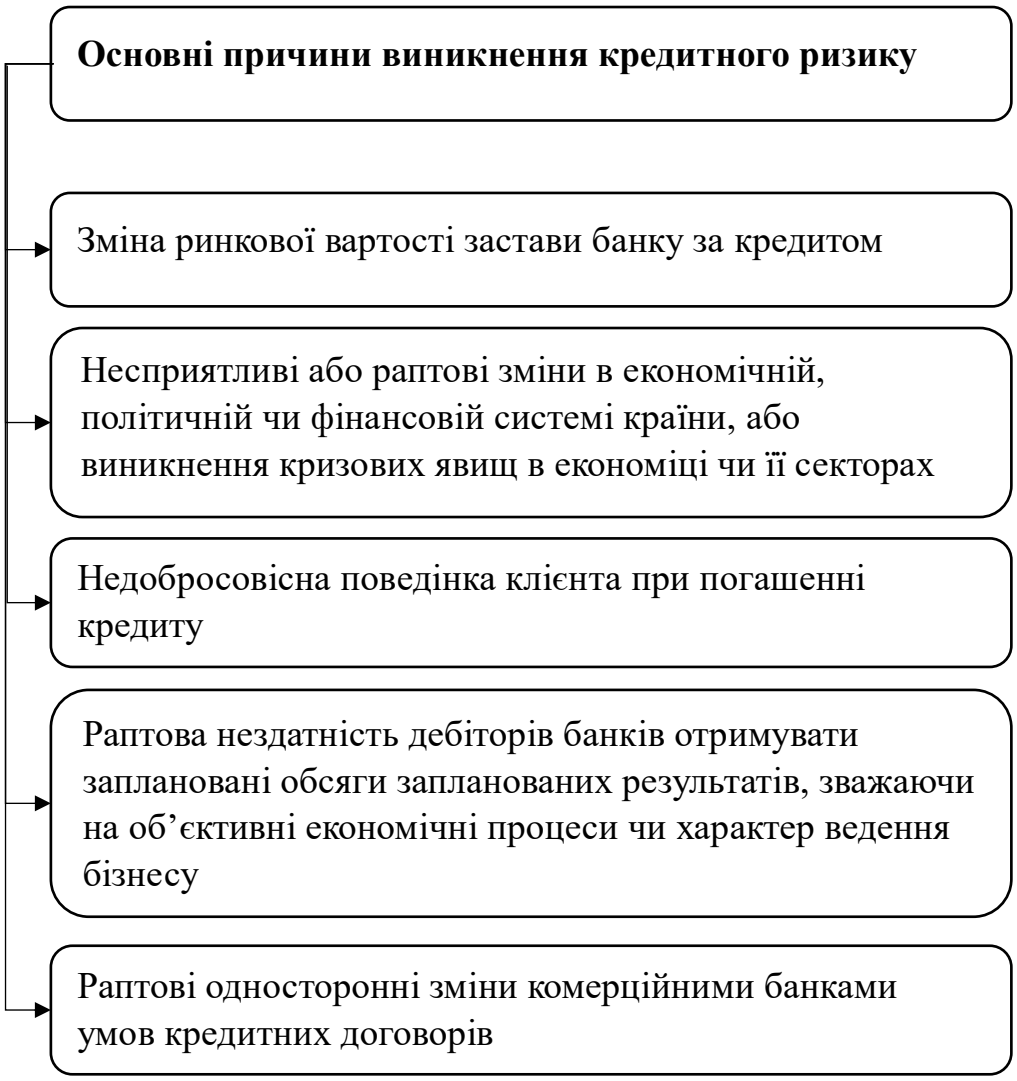

Рисунок 1.1 - Основні причини виникнення кредитного ризику [45].

З розвитком торгівлі фінансовими інструментами, такими як свопи та ф'ючерси, а також зі стрімким зростанням позабіржового ринку, управління кредитним ризиком стає все більш актуальним в інвестиційному секторі.

Водночас багато українських банків не вважають раптову односторонню зміну умов кредитного договору фактором, що підвищує кредитний ризик. Це пов'язано з тим, що можливість перегляду умов часто передбачається самим договором і сприймається як стандартна практика. Проте така непередбачуваність може стати серйозною загрозою для фінансової стійкості банку, що особливо проявилося під час поглиблення наслідків світової фінансово-економічної кризи. [8].

Розуміння джерел кредитного ризику є критично важливим для успішного функціонування банківських установ. Ці джерела представляють собою фактори, що викликають невизначеність у кредитних операціях і можуть призвести до фінансових втрат.

Хоча банки не можуть повністю уникнути негативного впливу цих факторів, вони повинні активно враховувати їх у своїй діяльності. Своєчасна розробка стратегій для адаптації або нейтралізації ризиків є невід'ємною частиною ефективного управління. Комерційний банк досягає успіху тоді, коли його ризики контролюються і не перевищують його фінансових можливостей.

Основні фактори, що впливають на виникнення кредитних ризиків, можна поділити на три групи (рис. 1.2.):

Банківська діяльність відбувається в умовах постійних змін зовнішнього середовища. Ці зміни можуть відкривати нові можливості для кредитування перспективних клієнтів, інвестування в ключові галузі, регіони та інноваційні проєкти. Водночас вони можуть створювати нові ризики, зокрема підвищення кредитного ризику та погіршення якості кредитного портфеля.

Рисунок 1.2. - Фактори, які впливають на виникнення кредитних ризиків [36]

Кредитний ризик формується не лише під впливом зовнішніх обставин, але й внутрішніх чинників банку:

– Стратегічні аспекти: Відсутність чіткої стратегії, визначеної кредитної політики та ефективних механізмів роботи з проблемними кредитами може призвести до низької прибутковості кредитних операцій.

– Організаційні моменти: Ефективність управління банком, оптимізація кредитних процесів, наявність спеціалізованих підрозділів з управління ризиками та розподіл обов'язків між працівниками впливають на якість управління кредитним ризиком.

При аналізі кредитного ризику варто звернути увагу на:

– Умови праці персоналу: психологічний клімат у колективі, мотивація та особисті інтереси співробітників.

– Внутрішні регламенти та стандарти: наявність і дотримання інструкцій, правил та нормативних документів.

– Механізми контролю та принципи кредитування: забезпечення належного оформлення та використання кредитних ресурсів.

– Кваліфікацію та досвід працівників: професійний рівень персоналу визначає ефективність управління ризиками.

Часто саме те, як позичальник обслуговує свій борг, визначає підсумковий результат кредитної угоди. Своєчасні платежі, дотримання графіка погашення та активне використання банківських рахунків є ознаками позитивного розвитку відносин і сприяють отриманню банком доходів.

Хоча в окремих випадках банки можуть отримати додатковий прибуток, здебільшого кредитний ризик призводить до фінансових втрат, зниження ліквідності та погіршення ділової репутації як банку, так і клієнтів. Причини та негативні наслідки дії кредитного ризику детально відображені на рис. 1.3.

Рисунок 1.3. - Вплив кредитних ризиків на діяльність комерційних банків [34]

Величина фінансових втрат через те, що позичальник не зможе погасити основну суму боргу і виплатити відсотки, визначає величину кредитного ризику.

Слід зазначити чинники кредитного ризику, притаманні таким економічним умовам, у той час як вітчизняна економіка перебувала у стані кризи. Банки не враховували макроекономічні фактори ризику під час оцінки позичальників та управління кредитним портфелем. Це стосується чинників, які визначають значне збільшення факторів ризику в кредитних портфелях у нестабільних і негативних умовах, тобто макроекономічних факторів, пов'язаних зі світовою економікою, національними економічними умовами та регіональною присутністю банку. Ці фактори є основними чинниками, що сприяють збільшенню обсягу непрацюючих кредитів.

Способом зниження кредитного ризику є дотримання відомих принципів кредитування, що забезпечують повернення банківських кредитів. Економічна наука розуміє принципи кредитування як правила поведінки банків і позичальників у ході кредитних операцій.

Принцип забезпеченості кредиту означає, що клієнт юридично уклав документ, який гарантує своєчасне погашення кредиту. До таких документів належать договори застави, гарантії та поруки. Цей принцип спрямований на захист комерційних банків від втрат, пов'язаних із неплатоспроможністю позичальників. Спосіб забезпечення кредиту обумовлюється в кредитному договорі.

Прийняття кредитного ризику є невід'ємною частиною банківської діяльності. Як і в будь-якому бізнесі, досягнення прибутку пов'язане з необхідністю брати на себе певні ризики. Головне — забезпечити, щоб розмір та обґрунтованість цих ризиків були прийнятними, що визначає доцільність їхнього прийняття [39].

Ключовим інструментом у забезпеченні контролю над кредитними ризиками є кредитна політика комерційного банку. Вона складається з офіційно задокументованих правил, стандартів і процедур, яких повинні дотримуватися

співробітники відповідних підрозділів при управлінні як окремими кредитами, так і загальним кредитним портфелем.

Згідно з визначенням, управління кредитним ризиком — це "здатність банку в будь-який момент точно оцінювати прийняті ризики, підтримувати їх на запланованому рівні та оперативно коригувати за необхідності". По суті, це комплекс дій, спрямованих на мінімізацію можливих втрат і досягнення оптимального балансу між прибутковістю та рівнем ризику [21].

Аналіз наукових і професійних джерел дозволяє виокремити систему регуляторних заходів, які застосовуються в процесі управління кредитним ризиком (див. рис. 1.3). Ці заходи сприяють ефективному контролю ризиків і забезпечують фінансову стійкість банківської установи.

Виникнення кредитного ризику є нормальним явищем для банку, оскільки, як і в будь-якій комерційній діяльності, для отримання прибутку необхідно брати на себе певні ризики. Важливими є саме розмір та обґрунтованість цього ризику, що визначає доцільність його прийняття [39].

Основою для забезпечення управління кредитними ризиками є кредитна політика комерційних банків. Вона містить документовані правила, стандарти і процедури, які співробітники відповідних підрозділів банку повинні використовувати при управлінні як окремими кредитами, так і всім кредитним портфелем.

Управління кредитним ризиком інтерпретується як "здатність банку правильно оцінювати прийняті ризики в будь-який час, підтримувати їх рівні в запланованих рамках і змінювати їх у міру необхідності" [21]. В цілому, управління кредитним ризиком розглядається як комплекс заходів щодо мінімізації витрат з метою встановлення оптимального співвідношення прибутковості і ризику. Аналіз наукової, методичної та професійної літератури дозволяє виділити систему заходів регулювання в процесі управління кредитним ризиком (рис. 1.4).

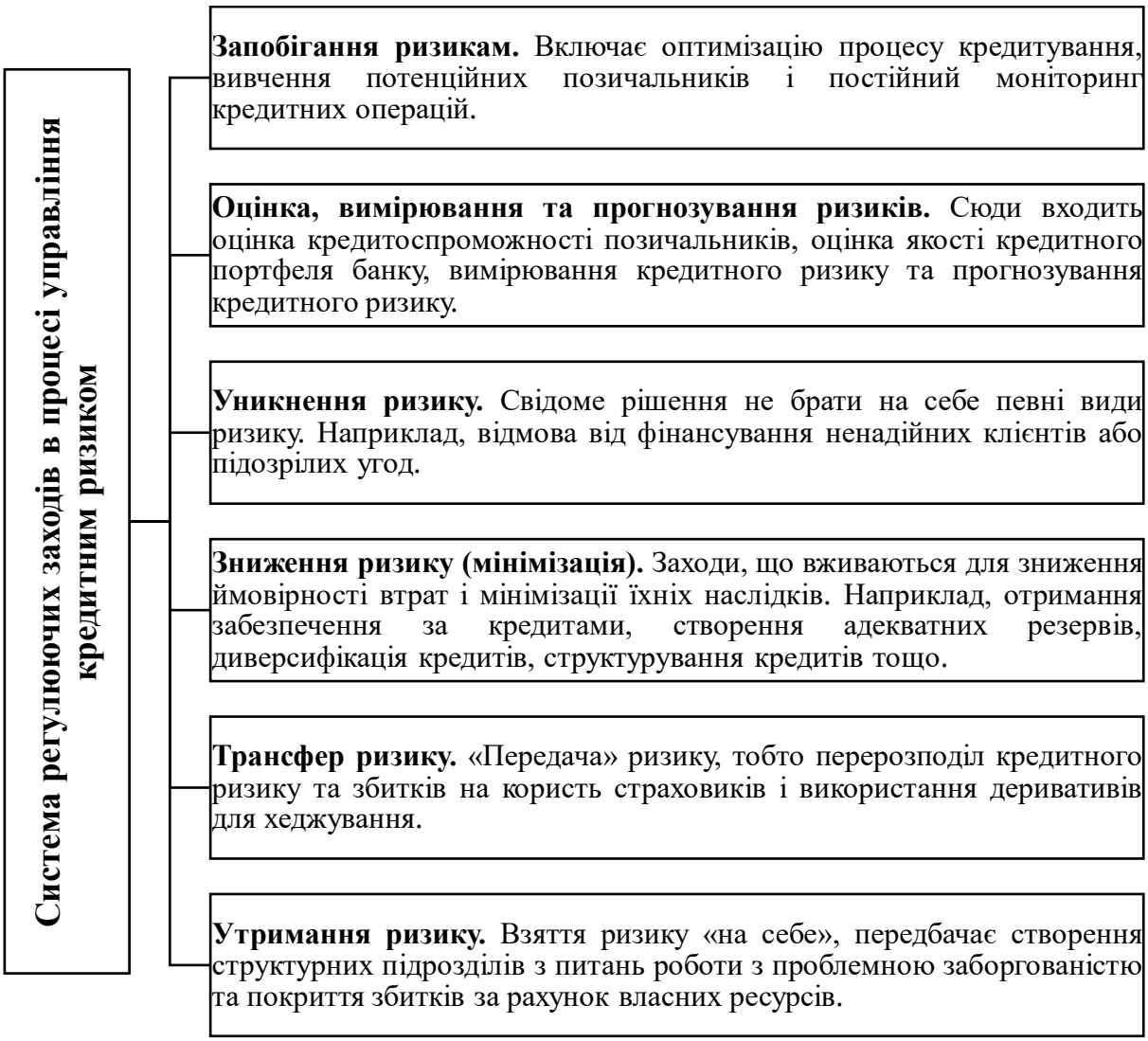

Рисунок 1.4. - Система регулюючих заходів в процесі управління кредитним ризиком [22]

Цільове призначення кредиту означає, що господарюючий суб'єкт, який висловив намір вступити в кредитні відносини, заздалегідь чітко визначає мету, для якої використовуватимуться позикові кошти. Ця мета має бути однаково зрозуміла й оцінена обома сторонами під час укладення угоди про надання кредиту. Це є основоположною умовою для того, щоб кожна зі сторін могла забезпечити свій інтерес у конкретному кредиті та реалізувати відносини між двома сторонами як кредитні.

Причини банківської кризи відображають як внутрішні недоліки управління банками, так і загальноекономічні та глобальні фінансові ризики. Основними причинами є такі:

1. Економічна рецесія та інфляція. Рецесія, спричинена війною в Україні, та її глобальні наслідки посилили економічний тиск. Інфляція і зростання цін на енергоносії призвели до збільшення витрат і нестачі ліквідності у банків, що ускладнило виплату клієнтами своїх боргів.

2. Неадекватне фінансове регулювання. Незважаючи на зусилля Національного банку України щодо вдосконалення нормативно-правової бази, у банківській системі залишаються слабкі місця, які дозволяють деяким фінансовим установам видавати ризиковані кредити. Неадекватний нагляд і відсутність адекватних механізмів захисту інтересів інвесторів і кредиторів також створюють додаткові ризики для банківської стабільності.

3. Недоліки в управлінні банківськими ризиками. Незважаючи на постійні зусилля з підвищення якості управління ризиками, деякі банки не забезпечують належного контролю за видачею кредитів. В умовах конкуренції існує ризик того, що деякі банки послаблять свої вимоги до позичальників, що призведе до збільшення частки безповоротних кредитів і створить передумови для фінансових втрат [4**,** 44].

Недосконаліть регулювання та управління ризиками - важливі чинники, що впливають на стабільність банків в умовах кризи. Ці недоліки перешкоджають довгостроковій стійкості банків, оскільки якісне управління ризиками та ефективне регулювання є основою стабільної банківської системи в умовах макроекономічних та геополітичних викликів.

Тому ефективне управління кредитним ризиком необхідне для стабілізації банківського сектору та стимулювання кредитної діяльності комерційних банків у посткризовий період. В умовах посткризової економіки поєднання факторів, що підвищують кредитний ризик, є особливо серйозним для банківських установ. Кредитний ризик може бути підвищений такими факторами, як:

1. Концентрація кредитування у вузькому сегменті або на обмеженій кількості позичальників. Це підвищує ризик фінансових втрат у разі невиконання зобов'язань кількома ключовими клієнтами.

2. Збільшення частки кредитів, виданих клієнтам з поганим фінансовим станом, що підвищує ймовірність дефолту та необхідність створення резервів на покриття збитків

3. Ризики в нових або недостатньо вивчених секторах економіки, де банк має обмежену інформацію про ринок і потенційні ризики.

4. Недостатній досвід роботи з новими клієнтами і відсутність інформації про їхню кредитоспроможність. У таких випадках необхідно значно розширити інформаційну базу і створити систему моніторингу фінансового стану позичальника.

5. Недостатня перевірка та аналіз фінансового стану позичальника на момент видачі кредиту, що знижує здатність банку правильно оцінити ризик дефолту

6. Відсутність або нестача застави: прийняття як застави неліквідних активів або цінностей, які важко продати, підвищує ризик дефолту.

7. Взаємозалежність позичальників: позичальники взаємопов'язані, тому, якщо один із них стає неплатоспроможним, можуть виникнути ланцюгові наслідки.

8. Нестабільна внутрішня економічна та політична ситуація: підвищує макроекономічні ризики та створює нові проблеми для банківського сектору в цілому.

Взявши до уваги ці фактори та запровадивши ефективне управління ризиками, банки зможуть забезпечити стабільне кредитування в період відновлення економіки, що необхідно для зниження ризиків і підвищення довіри до банківської системи.

Таким чином, вплив цих факторів є комплексним і включає як зовнішні, так і внутрішні ризики, які можуть збільшити або зменшити кредитний ризик банку. Зовнішні фактори включають економічні зміни, політичну нестабільність та форс-мажорні обставини, які мають значний вплив на здатність позичальників своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання. Внутрішні фактори, такі як організаційна структура банку, стратегія управління та кредитна політика,

можуть як знижувати, так і підвищувати рівень загрози стабільності банківської установи.

Фінансовий стан, репутація та кредитна історія позичальника безпосередньо впливають на ймовірність виконання ним своїх зобов'язань. Кредитні договори також відіграють важливу роль, оскільки умови кредитування, сума кредиту та вид застави є важливими для оцінки ризику дефолту.

Для успішного управління цими ризиками банки повинні активно використовувати схеми диверсифікації ризиків і страхування кредитів, а також постійно контролювати якість свого кредитного портфеля. Ефективне поєднання цих заходів може значно посилити стійкість банківської системи в періоди нестабільності та сприяти відновленню економічного зростання.

Як у кризовий, так і в посткризовий період існує низка чинників, що сприяють виникненню кредитного ризику. Проте кожен банк має розробити власну ефективну систему управління ризиками, щоб пом'якшити або уникнути наслідків кредитного ризику.

1.3. Методи оцінки кредитних ризиків: міжнародний досвід і вітчизняна практика.

У сучасному банківському секторі України активно застосовуються загальновизнані методи оцінки ризиків перед наданням клієнтам певних послуг. Згідно з рекомендаціями Базельського комітету з банківського нагляду, "банки, які використовують внутрішні рейтингові моделі, зобов'язані проводити комплексні стрес-тести для оцінки адекватності свого капіталу". Стрес-тестування кредитного ризику виступає одним із ключових елементів системи внутрішнього контролю банку, оскільки воно дозволяє оцінити потенційний вплив негативних або кризових подій на прибутковість та капітал фінансової установи. Це, в свою чергу, значно розширює можливості в управлінні та оцінці

ризиків. Аналіз результатів стрес-тестів допомагає виявити вразливі місця та розробити ефективні коригувальні стратегії.

Ефективність ризик-менеджменту значною мірою залежить від швидкості реакції керівництва на зміни ринкового середовища та фінансового стану банку. Використання актуарних методів для оцінки всіх можливих ризиків є надзвичайно важливим, оскільки неточні або неповні оцінки можуть призвести до суттєвих фінансових втрат.

Для досягнення максимальної точності в оцінці рівня ризику банківської установи доцільно застосовувати комбінацію різних методів. Наприклад, можна поєднувати статистичні методи з аналітичними та експертними підходами, або використовувати інтегровані методики для розрахунку ризикових показників.

У такій системі управлінські рішення базуються на методологічних засадах, що регулюють процеси оцінки та мінімізації банківських ризиків. При здійсненні кредитних операцій особлива увага приділяється трьом основним видам ризиків: кредитному, валютному та ризику ліквідності. Відповідно, в банківській практиці застосовуються специфічні методи для оцінки кожного з них (табл. 1.5).

Питання зниження кредитного ризику стає особливо актуальним в умовах стрімкого розвитку банківської системи України та розширення спектру банківських послуг, зокрема в сфері кредитування. Головним завданням ефективного управління кредитним ризиком є пошук практичних шляхів його мінімізації, захист коштів вкладників та забезпечення достатнього рівня доходів для підтримки стійкості банківських установ.

У сучасній банківській діяльності України застосовуються різні підходи до мінімізації кредитного ризику, які умовно поділяються на внутрішні та зовнішні методи.

Таблиця 1.5 – Характеристика методів оцінки банківських ризиків [41; 9; 29]

Методи	Характеристика	Переваги	Недоліки
1	2	3	4
Статистичний	Суть цього методу полягає в аналізі всіх статистичних даних, що стосуються ефективності тієї чи іншої банківської операції, з метою розрахунку ймовірності збитків.	Це найбільш точний і розумний метод оцінки ризику за наявності статистичної інформації за тривалий період часу.	Висока трудомісткість; Дуже високий ризик отримання помилкових даних при прогнозуванні на основі короткострокових оцінок.
Аналітичний	Зони ризику аналізуються шляхом встановлення найбільш підходящих ризиків для кожної банківської операції та їх сукупності.	Метод простий у розрахунках і доступний широкому колу користувачів.	Він не враховує вплив конкретних факторів ризику на збільшення або зменшення загального ризику проєкту.
Метод Монте-Карло	Це моделювання випадкового процесу із заданими характеристиками, що дає змогу аналізувати різні «сценарії» реалізації проєкту та враховувати різноманітні чинники, які впливають на ризик тієї чи іншої події.	Більше можливостей для ухвалення рішень щодо граничних проєктів.	На підготовку аналізів ризиків витрачаються значні час і ресурси.
Метод експертних оцінок	Використовується в разі нестачі інформації або для визначення рівня ризику підприємства, для якого не існує аналогічного.	Оцінити тип ризику, імовірність виникнення якого неможливо визначити іншими методами.	Можливі помилки, а отримані результати за своєю суттю суб'єктивні.
Метод аналізу доцільності витрат	Такий підхід дає змогу виявити потенційні зони ризику.	Дає змогу виявити “вузькі місця” в банківській діяльності з точки зору ризику.	Цей метод застосовний тільки за наявності балансу компанії.
Коефіцієнтний	Полягає в розрахунку непрямих (відносних) показників ризику.	Спрощення та ефективність розрахунків. Чіткі алгоритми оцінки ризиків.	Виникає проблема вибору набору коефіцієнтів, що найадекватніше відображає цілі аналізу ризиків.

Завершення табл. 1.5

Метод аналогій	Включає оцінку ризиків на основі аналізу бази даних аналогічних угод (проєктів) з аналогічними умовами.	Простота розрахунків. Може використовуватися як інструмент для попередньої оцінки проєкту.	Відсутність точності в оцінці. Ігнорування елемента постійного розвитку всіх видів діяльності.
Метод "дерева рішень"	включає оцінку вартості найімовірнішого результату відповідно до варіантів рішень.	Висока точність оцінки. Може враховувати різні сценарії завдяки впливу безлічі факторів ризику.	Значні витрати часу, складність виявлення чинників ризику та оцінки ступеня їхнього впливу на збільшення або зменшення ризику проєкту.

Внутрішні способи зниження кредитного ризику пов'язані з внутрішнім менеджментом банків і фінансових установ. Вони включають:

– Оцінку кредитоспроможності позичальників: детальний аналіз фінансового стану клієнтів для визначення їхньої здатності повернути кредит.

– Обмеження та розподіл кредитів: встановлення лімітів на розмір кредитів та їхнє розподілення між різними позичальниками для уникнення концентрації ризику.

– Диверсифікацію форм і умов кредитування: використання різних видів кредитних продуктів та умов їх надання для зменшення залежності від одного сегмента ринку.

– Формування резервів: створення резервних фондів для покриття можливих збитків від неповернення кредитів.

Зовнішні методи спрямовані на перерозподіл кредитного ризику шляхом передачі його частини іншим організаціям або учасникам правовідносин. До них належать:

– Страхування кредитів: укладання договорів зі страховими компаніями для захисту від ризику неплатежу.

– Використання застави: отримання матеріального забезпечення у вигляді майна позичальника.

– Гарантії та поручительства: залучення третіх осіб, які беруть на себе зобов'язання у разі неплатоспроможності позичальника.

– Сек'юритизація: продаж кредитних зобов'язань іншим фінансовим установам [49].

Окрім поділу на внутрішні та зовнішні, методи мінімізації кредитного ризику класифікуються за видами ризику: індивідуальний кредитний ризик та портфельний кредитний ризик.

Індивідуальний кредитний ризик - це ризик, який виникає у відносинах між банком і конкретним позичальником і пов'язаний з можливістю того, що позичальник не зможе своєчасно погасити свою заборгованість або виконати інші фінансові зобов'язання. Для управління цим ризиком банки використовують різні методи, що ґрунтуються на глибокому розумінні фінансового становища позичальника та його потенційної здатності погасити борг. Основними аспектами індивідуального кредитного ризику є такі:

1. Аналіз кредитоспроможності позичальника

Це основний етап оцінки кредитного ризику фізичної особи, який включає в себе детальне вивчення фінансових можливостей клієнта. Він включає в себе:

– Аналіз фінансової звітності: вивчення балансу, звіту про прибутки і збитки та звіту про рух грошових коштів.

– Оцінка ліквідності: визначення здатності позичальника швидко мобілізувати кошти для виконання своїх зобов'язань.

– Перевірка рівня обслуговування боргу: оцінка загальної заборгованості позичальника та визначення його здатності погашати нові кредити.

2. Моніторинг ділової репутації та кредитної історії позичальника

Важливим елементом управління індивідуальними ризиками є постійний моніторинг ділової репутації клієнта та історії його взаємовідносин з фінансовою установою. Кредитна історія відображає дисципліну платежів і можливі затримки або дефолти за попередніми кредитами. Регулярний моніторинг дає змогу на ранній стадії виявити зміни в поведінці клієнта.

3. Аналіз кредитного проєкту та його економічної доцільності

Вивчення цілей кредитування та перспектив їх реалізації є важливим елементом зниження ризиків. У рамках аналізу кредитного проєкту банк оцінює:

– Доцільність і реалістичність проєкту: розглядається економічна доцільність проєкту, що фінансується.

– Прогнози доходів і витрат: розраховується рентабельність проекту і його здатність приносити дохід, достатній для погашення кредиту.

– Ризики, пов'язані з проєктом: виявляють ризики, які можуть вплинути на здатність позичальника погасити борг, наприклад, зміни ринкової кон'юнктури або непередбачені витрати.

4. Забезпечення кредиту (застави)

Забезпечення є важливим методом зниження ризиків, оскільки застава та інші види активів можуть бути використані для стягнення заборгованості в разі дефолту. Вимоги до забезпечення варіюються залежно від типу кредиту та профілю ризику позичальника. Ключові аспекти включають:

– Оцінка вартості застави: перевіряється ліквідність застави та її здатність зберігати свою вартість протягом строку кредиту.

– Належна перевірка застави: аналіз законності застави та наявності у банку права реалізувати заставу в разі дефолту.

5. Страхування застави

Для захисту вартості застави від непередбачених обставин, таких як руйнування або знецінення, банки можуть вимагати страхування застави. Це забезпечує додатковий рівень захисту і гарантує компенсацію банку в разі форс-мажорних обставин.

6. Контроль за дотриманням умов кредитування та спостереження за позичальниками

Після видачі кредиту банк продовжує стежити за фінансовими показниками позичальника та його здатністю погасити кредит. Моніторинг охоплює регулярну перевірку фінансової звітності, відстеження змін у становищі позичальника на ринку і проведення додаткового аналізу за запитом банку [16].

Такі заходи допомагають банкам своєчасно реагувати на можливі проблеми з погашенням кредиту і знижують імовірність дефолту та фінансових втрат. Управління індивідуальним кредитним ризиком є важливим компонентом стратегій зниження кредитного ризику, що підвищують стабільність банківських операцій.

Портфельний кредитний ризик - це ризик, що виникає в результаті управління сукупністю кредитних зобов'язань банку. Цей ризик характеризується ймовірністю зниження вартості кредитного портфеля через нездатність окремих позичальників виконати свої зобов'язання. Для оцінки портфельного ризику банк використовує такі підходи, як диверсифікація кредитного портфеля для зниження концентрації ризику та ліміти кредитування для запобігання надмірному впливу певних секторів або груп позичальників. Заходи з управління портфельним ризиком також включають створення резервів на покриття потенційних збитків і регулярний структурний аналіз для забезпечення стабільності кредитного портфеля Банку [16].

Як показано в табл. 1.5, диверсифікаційний підхід передбачає кредитування широкого кола позичальників з різними умовами та характеристиками бізнесу. Основним недоліком цього підходу до зниження кредитного ризику є те, що розширення кредитних ліній найчастіше зачіпає менш прибуткові сфери і вимагає впровадження додаткових продуктів, що знижує очікувану банком прибутковість. Це тягне за собою додаткові витрати на розробку програмного забезпечення, маркетинг, аналіз ринку, набір нових команд і їх навчання.

Лімітування - це процес встановлення лімітів кредитування, який допомагає знизити кредитний ризик за портфелем. Такий підхід допомагає банкам уникнути концентрації ризику і знижує ймовірність великих збитків, сприяючи тим самим стабільності доходів.

Резервування, як метод зниження кредитного ризику, полягає у створенні резервів для покриття збитків за непогашеними кредитами. Цей метод є одним із

видів самострахування банків, захищаючи інтереси вкладників, кредиторів та акціонерів.

Застава є найбільш поширеним та ефективним методом забезпечення кредитів і широко використовується українськими банками для мінімізації кредитного ризику. Його перевага полягає в тому, що, на відміну від інших методів, застава знижує кредитний ризик шляхом створення економічного та психологічного впливу на позичальника і гарантує повернення кредиту з відсотками.

Таким чином, управління кредитним ризиком має охоплювати всі види діяльності фінансової установи, які впливають на параметри ризику, та являти собою безперервний процес аналізу ризиків і ступеня вразливості відповідного середовища та/або самої установи до цих ризиків. Для мінімізації кредитного ризику банківські фахівці повинні здійснювати постійний моніторинг кредитного процесу, проводити комплексний аналіз кредитоспроможності позичальника та обирати вид забезпечення (гарантія, застава тощо) за кредитними операціями.

Міжнародний досвід оцінки кредитного ризику в банківській діяльності включає низку методів та інструментів, які допомагають банкам мінімізувати ризики, пов'язані з проблемною заборгованістю. Розглянемо ці підходи більш детально.

1. Метод «5 С». Цей метод переважно використовується в США і базується на аналізі п'яти ключових критеріїв, що характеризують позичальників:

- Character (характер): репутація позичальника, включаючи його кредитну історію та надійність;
- Capacity (здатність): фінансова спроможність клієнта повернути позику. Вона оцінюється через аналіз доходів, витрат і рівня боргового навантаження;
- Capital (капітал): власні ресурси позичальника, що можуть бути використані для погашення боргу у разі виникнення труднощів;

- Collateral (забезпечення): наявність заставного майна, яке може бути використане банком як компенсація у випадку неповернення кредиту;
- Conditions (умови): поточні економічні умови, що можуть впливати на здатність позичальника виконувати свої зобов'язання [19].

Наведені вище критерії C можуть бути доповнені шостим критерієм, 6 Control (контроль) - моніторинг законодавчих основ діяльності позичальника і відповідність його стандартам банку.

Цей підхід дозволяє оцінювати кредитоспроможність клієнта з різних сторін, враховуючи як його фінансові показники, так і зовнішні фактори.

2. Метод "CAMPARI". У країнах Європи часто застосовується метод "CAMPARI", який розглядає ряд показників, зокрема:

1. C (Character) - репутація позичальника. Аналізує кредитну історію, відгуки та ділову репутацію позичальника.

2. A (Ability) - ділова репутація позичальника. Оцінка фінансової звітності та ключових показників, таких як ліквідність, прибутковість та структура капіталу.

3. M (Means) - аналіз потреби в кредиті. Визначення реальних причин звернення за кредитом та оцінка альтернативних варіантів фінансування.

4. R (Purpose) - мета кредиту. Чітко визначте мету використання кредитного фінансування та стратегічну цінність транзакції.

5. A (Amount) - обґрунтування мети кредиту. Визначення суми кредиту, його доцільності та планування витрат.

6. R (Repayment) Можливість погашення. Розробка плану погашення, аналіз джерел доходу, аналіз ризику дефолту.

7. I (Insurance) - страхування кредитних ризиків. Визначення гарантій, застави та варіантів страхування кредиту.

Методика "CAMPARI" є потужним інструментом для систематичної оцінки кредитних ризиків. Її комплексний підхід дозволяє банкам ретельно аналізувати потенційних позичальників, знижувати ризик неплатоспроможності та приймати більш обґрунтовані кредитні рішення. Такий підхід допомагає

банкам забезпечувати фінансову стабільність та проводити зважену кредитну політику [50].

3. Оцінка через рейтингові агентства. Багато країн користуються послугами незалежних рейтингових агентств, таких як Standard & Poor's, Moody's та Fitch. Рейтингові агентства об'єктивно оцінюють кредитоспроможність позичальників на основі фінансових показників, галузевих факторів та економічного ризику. Ці рейтинги дозволяють банкам зменшити ризики, оскільки рейтингові агентства можуть надавати експертні висновки, що ґрунтуються на глибокому аналізі даних.

4. Сек'юритизація та продаж кредитів. Сек'юритизація кредитів широко поширена в США, Південній Кореї та Польщі. Це процес об'єднання кредитів у портфель і продажу їх на фінансових ринках як цінних паперів. Це дозволяє банкам знизити кредитний ризик, перекладаючи його частину на зовнішніх інвесторів. Такий підхід також покращує ліквідність банків, оскільки кредити можуть бути швидко конвертовані в активи, які можна реалізувати.

Ці методи широко використовуються в усьому світі і допомагають банкам ефективніше управляти кредитним ризиком, знижувати ймовірність величезних збитків і сприяти фінансовій стабільності.

Оцінка кредитного ризику є важливим елементом діяльності комерційних банків, оскільки безпосередньо впливає на фінансову стабільність і прибутковість фінансових установ. У зв'язку з різними економічними умовами, нормативними вимогами та технологічними можливостями методи оцінки кредитного ризику в різних країнах істотно різняться.

В Україні кредитний ризик часто оцінюється з використанням традиційних підходів, включаючи аналіз фінансової звітності позичальників та власні рейтингові системи банків. Водночас міжнародний досвід свідчить про використання більш складних моделей і технологій, які дають змогу точніше та швидше оцінювати ризики.

У таблиці 1.6, наведено порівняння методів оцінки кредитного ризику в українській практиці з міжнародним досвідом, виокремлено основні відмінності та подібності між цими підходами.

Таблиця 1.6 – Порівняння методів оцінки кредитного ризику [складено автором]

Аспект	Українська практика	Міжнародний досвід
Методи оцінки кредитних ризиків	- Кредитний рейтинг; - Просторові моделі (біноміальні, логістична регресія); - Аналіз фінансової звітності.	- Скорингові моделі (Credit Risk Plus, Moody's KMV); - Портфельний підхід; - Інтегровані системи управління ризиками.
Регуляторні вимоги	- Встановлюються Національним банком України (НБУ); - Менш суворі в порівнянні з міжнародними стандартами.	- Дотримання принципів Базель III; - Високий рівень прозорості та підзвітності в оцінці ризиків.
Технологічні аспекти	- Обмежене використання сучасних технологій.	- Активне використання інноваційних технологій (машинне навчання, big data).
Основні характеристики	- Спростота; - Низький рівень інтеграції технологій.	- Складність; - Високий рівень точності та зниження витрат на обробку даних.

Аналіз методів оцінки кредитного ризику в українській практиці та міжнародному досвіді показує, що існують суттєві відмінності, зумовлені як економічними, так і технічними факторами. Українські банки використовують простіші моделі та підходи, що обмежує точність оцінок та ефективність управління ризиками. З іншого боку, міжнародна практика, орієнтована на інноваційні технології та складні аналітичні моделі, забезпечує більш досконалі механізми управління кредитним ризиком.

Ці відмінності вказують на необхідність удосконалення української методології оцінки кредитного ризику, що може сприяти підвищенню фінансової

стабільності банківської системи та зниженню ймовірності неповернення кредитів. Також важливо враховувати вплив глобалізації та інтеграції України до світової економіки, що потребує адаптації до міжнародних стандартів і практики. У зв'язку з цим упровадження передових методів оцінки ризиків може стати важливим фактором розвитку українських комерційних банків.

Варто також зазначити, що технологічні розробки, такі як штучний інтелект та аналітика великих даних, відкривають нові можливості для вдосконалення процесу оцінки кредитного ризику. Це дозволить банкам не тільки підвищити точність прогнозування, але й швидше реагувати на зміни в економічному середовищі. Впровадження таких технологій може забезпечити більш гнучкий та проактивний підхід до управління кредитним ризиком.

Насамперед, важливо налагодити співпрацю між банками, науковими установами та регуляторами для вдосконалення процесу оцінки кредитних ризиків. Це створить єдину платформу для обміну досвідом та впровадження найкращих практик, що, в свою чергу, підвищить загальний рівень фінансової грамотності в країні.

Згідно з дослідженням, проведеним на основі статистичних даних українських компаній, інноваційні підходи до оцінки кредитного ризику, такі як методи машинного навчання, можуть значно підвищити точність прогнозування дефолту; використання таких моделей, як CART і нейронні мережі, демонструє значні переваги над стандартними методами [51].

Тому впровадження міжнародного досвіду та інноваційних підходів до оцінки кредитних ризиків стане важливим кроком на шляху до стабільного розвитку банківської системи України.

Висновки до розділу 1

У першому розділі було розглянуто теоретичні основи кредитного ризику в комерційних банках. Дослідження показало, що кредитний ризик є ключовим чинником стабільності та прибутковості банківської системи. Аналіз сучасних підходів довів, що кредитний ризик є комплексним явищем, яке формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів.

Фактори, що впливають на кредитний ризик, поділено на зовнішні (законодавчі, політичні, економічні) та внутрішні (стратегічні, організаційні, управлінські). Найпоширенішими причинами збільшення ризику є недостатня диверсифікація кредитного портфеля, недосконала оцінка кредитоспроможності позичальників та зміни у вартості застави.

Також розглянуто методи оцінки та управління кредитним ризиком, включаючи міжнародний досвід та вітчизняну практику на основі принципів Базельських комітетів. Аналіз інструментів оцінки, таких як статистичні та аналітичні методи, а також стрес-тестування, показав, що ефективне управління ризиками можливе при використанні комбінації методів та системного підходу.

Таким чином, перший розділ закладає теоретичну основу для подальшого аналізу практичних аспектів оцінки кредитного ризику в наступних розділах роботи на прикладі конкретних банківських установ.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ НА ПРИКЛАДІ РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ

2.1. Загальна характеристика та оцінка фінансових показників діяльності АТ «Райффайзен Банк».

АТ «Райффайзен Банк» розпочав свою діяльність як відкрите акціонерне товариство 3 березня 1992 року, отримавши реєстрацію за рішенням Правління Національного банку України №94 від 27 березня 1992 року. У жовтні 2005 року банк приєднався до австрійської банківської групи «Raiffeisen Bank International AG». У 2009 році, згідно з вимогами українського законодавства, відбулася реорганізація банку в Публічне акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль». На загальних зборах акціонерів у квітні 2018 року (протокол №36-58 від 27.04.2018 р.) було ухвалено рішення про перейменування на Акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль», яке стало правонаступником попередньої юридичної особи. У 2021 році банк отримав сучасну назву — Акціонерне товариство «Райффайзен Банк», зберігши всі права та обов'язки відповідно до свого Статуту.

Основною метою банку є отримання прибутку на користь як самого банку, так і його акціонерів. АТ «Райффайзен Банк» має право надавати широкий спектр банківських та фінансових послуг, а також здійснювати іншу діяльність у національній та іноземній валютах відповідно до Статуту та законодавства України. Банк виконує функції фінансового посередника, здійснюючи різноманітні банківські операції.

Організаційна модель банку поєднує лінійні та функціональні елементи. Центральний офіс розташований у Києві, а мережа регіональних відділень охоплює всі основні міста України, забезпечуючи широке географічне покриття та доступність послуг.

Управління банком здійснюється через кілька ключових органів: Загальні збори акціонерів, Раду банку, Правління та Ревізійну комісію. Акціонери проводять збори в регіонах, де обирають своїх представників для участі в

загальних зборах. Рада директорів збирається щоквартально для вибору своїх членів та обговорення стратегічних питань.

Спочатку банк функціонував за трирівневою системою управління: відділення підпорядковувалися регіональним офісам, а ті — центральному офісу. У липні 1999 року було прийнято рішення перейти на дворівневу систему. Перший рівень представляє банк як юридичну особу, другий — центральні відділення, що діють від його імені без статусу окремих юридичних осіб. Примітно, що в структурі банку відсутній окремий підрозділ, який безпосередньо керує роботою відділень.

Станом на 2024 рік мережа АТ «Райффайзен Банк» налічувала 332 активних відділення в регіонах України. За даними НБУ, за кількістю відділень банк займає третє місце в країні. Мережа включає як універсальні, так і спеціалізовані відділення: комісійні пункти, відділення індивідуального обслуговування та інші спеціалізовані підрозділи. Повнофункціональні відділення пропонують повний спектр банківських послуг для фізичних та юридичних осіб. Комісійні пункти обслуговують приватних клієнтів переважно за готівковими операціями. VIP-відділення призначені для індивідуального обслуговування преміальних клієнтів.

АТ «Райффайзен Банк» надає клієнтам широкий спектр банківських послуг. Основні напрями його діяльності включають залучення депозитів, здійснення платіжних операцій, кредитування, факторинг та лізинг. Понад 2,65 мільйона клієнтів користуються як стандартними, так і інноваційними продуктами банку, серед яких розміщення коштів і банківських металів, відкриття та обслуговування поточних рахунків, а також участь у ринкових операціях [1].

Окрім основних фінансових послуг, банк має право здійснювати інші види діяльності, не заборонені законодавством України:

- Інвестиційна діяльність
- Випуск та розміщення власних цінних паперів
- Операції з цінними паперами за дорученням клієнтів

– Надання індивідуальних банківських сейфів та оренда нерухомості
– Інкасація та транспортування валютних цінностей
– Спеціальні пропозиції для аграрного сектору
– Операції з чеками, векселями та іншими платіжними інструментами
– Фінансування проектів з енергоефективності
– Консультаційні та інформаційні послуги у сфері фінансів і банківської справи

Банк не займається матеріальним виробництвом, торгівлею чи страховою діяльністю, за винятком виконання ролі страхового посередника. АТ «Райффайзен Банк» залишається одним із лідерів українського банківського сектору за рівнем клієнтського обслуговування. Банк постійно вдосконалює свої послуги, використовуючи власний досвід, знання інших дочірніх установ міжнародної групи «Raiffeisen Bank International» та впроваджуючи новітні технології для задоволення потреб клієнтів.

АТ «Райффайзен Банк» має статутний капітал у розмірі 6 154 516 258,0 грн, розподілений на 61 495 162 580 простих іменних акцій номінальною вартістю 10 копійок кожна та 50 000 000 привілейованих акцій з такою ж номінальною вартістю. Станом на 31 грудня 2023 року банк є приватним акціонерним товариством, акціонерами якого виступають 290 юридичних осіб та 109 608 фізичних осіб. Юридичні особи володіють 99,43% статутного капіталу, фізичні особи — 0,55%, а депозитарні установи, які не розкривають перелік акціонерів, — 0,005% [2].

Аналіз організаційної структури банку (див. Додаток А) показує наявність розвиненої системи стратегічного управління. Зокрема, департамент ризик-менеджменту, очолюваний Головою Правління, відповідає за стратегічний аналіз і управління ризиками. Стратегія банку формується не лише на рівні топ-менеджменту, але й враховує конкретні ринкові умови та потреби клієнтів.

Головний офіс розробляє стратегії розвитку для окремих підрозділів, беручи до уваги специфіку бізнесу та рівень конкуренції в різних регіонах. Такий

підхід дозволяє банку ефективно адаптуватися до місцевих умов і задовольняти попит на банківські послуги.

Повномасштабна війна в Україні, яка розпочалася у 2022 році, суттєво негативно вплинула на роботу банку. Окупація деяких територій призвела до вимушеного закриття частини відділень. У період з березня по травень 2022 року спостерігалося значне скорочення обсягів бізнесу. Проте завдяки ефективним управлінським рішенням керівництво банку змогло зберегти стабільність діяльності.

Воєнні дії створили ряд труднощів: масова евакуація населення ускладнила можливість клієнтів здійснювати платежі, а попит на кредити знизився. Водночас зріс інтерес до споживчих кредитів та кредитних карток. Банківські установи були змушені швидко адаптуватися до нових умов, коригуючи стратегії та підходи до надання фінансових послуг відповідно до змін на ринку [27; 31].

17 травня 2023 року рейтинговий комітет РА «Стандарт-Рейтинг» ухвалив рішення про оновлення рейтингів АТ «Райффайзен Банк». Депозитний і кредитні рейтинги банку продовжують утримуватися на високому рівні:

– Депозитний рейтинг підвищено до найвищого рівня ua1 за шкалою «Стандарт-Рейтинг».

– Довгостроковий кредитний рейтинг оновлено до uaAAA за національною рейтинговою шкалою. Цей рівень означає найвищу кредитоспроможність порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами.

– Короткостроковий кредитний рейтинг встановлено на рівні uaK1 за національною шкалою. Це свідчить про високу кредитоспроможність банку, що дозволяє запобігти реалізації прогнозованих ризиків у короткостроковій перспективі [10].

Ці оновлені рейтинги відображають стійкість банку та його здатність ефективно функціонувати в умовах нестабільності, підтверджуючи довіру інвесторів і клієнтів до фінансової установи.

Використовуючи фінансову звітність банку (див. таблицю 2.1 [27]), проведемо детальний аналіз основних показників діяльності АТ «Райффайзен Банк» за період з 2021 по 2023 рік.

Протягом цього часу банк продемонстрував значне зростання загальної суми активів. Якщо у 2021 році активи становили 126,4 млрд грн, то вже у 2023 році вони досягли 189,2 млрд грн. Зокрема, у 2022 році спостерігалося збільшення на 31,58%, а у 2023 році — на 13,72%. Ця позитивна динаміка свідчить про активний розвиток фінансових можливостей банку та ефективність реалізованої стратегії розширення діяльності. Нарощування активів дозволило зміцнити ринкові позиції та підвищити конкурентоспроможність.

Поряд із цим, власний капітал банку також зростав. У 2021 році він становив 15,8 млрд грн, тоді як у 2023 році досягнув 22,1 млрд грн. Підвищення цього показника на 9,51% у 2022 році та на 27,73% у 2023 році вказує на посилення фінансової стійкості установи. Зростання власного капіталу відображає високий рівень довіри акціонерів та інвесторів, що зменшує залежність банку від зовнішніх джерел фінансування і захищає його від можливих ринкових ризиків.

Таблиця 2.1 – Економічний паспорт діяльності АТ «Райффайзен банк» за 2021-2023 рр., тис. грн. [27]

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2022 р. до 2021 р.		Відхилення 2023 р. до 2022 р.	
				Абс. відх.	Темп росту, %	Абс. відх.	Темп росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Загальна сума активів, тис.грн.	126 431 807	166 362 269	189 192 017	39 930 462	31,58	22 829 748	13,72
Власний капітал, тис.грн.	15 787 511	17 288 491	22 083 011	1 500 980	9,51	4 794 520	27,73
Зобов’язання банку, тис.грн.	110 656 435	149 085 444	167 119 310	38 429 009	34,73	18 033 866	12,10
Частка власного капіталу в структурі активів, %	12,49	10,39	11,67	-2,09	-16,78	1,28	12,32
Показник фінансової залежності банку, %	87,52	89,61	88,33	2,09	2,39	-1,28	-1,43
Чистий процентний дохід, тис.грн.	8 232 135	12 820 289	16 616 991	4 588 154	55,73	3 796 702	29,61
Чисті комісійні доходи, тис.грн.	2 685 353	2 165 169	2 307 519	-520 184	-19,37	142 350	6,57
Прибуток (збиток), тис.грн.	4 877 597	1 598 704	4 797 607	-3 278 893	-67,22	3 198 903	200,09
Кількість відділень банку, од.	388	385	320	-3	-0,77	-65	-16,88
Кількість працівників, осіб	6 736	5 504	5 433	-1 232	-18,29	-71	-1,29

Протягом періоду з 2021 по 2023 рік зобов'язання банку значно зросли, піднявшись з 110,7 млрд грн до 167,1 млрд грн. Зокрема, у 2022 році зростання склало 34,73%, а в 2023 році — 12,10%. Це свідчить про активне залучення банком зовнішніх фінансових ресурсів для підтримки свого розширення. Збільшення кредитного портфеля та загального обсягу наданих клієнтам послуг вказує на масштабування діяльності та здатність банку ефективно задовольняти потреби клієнтів у фінансових послугах.

Загальна позитивна динаміка розвитку банку проявляється у зростанні активів, капіталу та обсягів банківських операцій, що підкреслює його стабільність і надійність на фінансовому ринку. Проте зниження прибутку в 2022 році вказує на тимчасове зменшення фінансової ефективності, зокрема через вплив воєнних дій в Україні. Незважаючи на ці виклики, банк продовжує демонструвати стійкість та адаптивність у складних економічних умовах.

Для детального вивчення змін у динаміці та структурі активів і пасивів банку за період 2021–2023 років було проведено вертикальний та горизонтальний аналіз балансу (Додаток Б)

У період з 2021 по 2023 рік АТ «Райффайзен Банк» відзначився стійким зростанням активів. Це свідчить про успішне розширення масштабів його діяльності та здатність ефективно залучати додаткові фінансові ресурси. Позитивна динаміка активів є наслідком реалізації стратегії банку, спрямованої на розширення кредитного портфеля, зміцнення довіри клієнтів та посилення присутності на фінансовому ринку.

Основні тенденції в динаміці активів:

1. Грошові кошти та їх еквіваленти продемонстрували значне зростання у 2022 році, що свідчить про підтримання ліквідності та формування значних резервів для покриття короткострокових зобов'язань. Однак зниження цієї статті у 2023 році може свідчити про перехід до більш активних видів діяльності, таких як кредитування та інвестування. Незважаючи на короткострокове зниження, наявність ліквідних коштів демонструє здатність

банків швидко реагувати на зовнішні фактори, такі як ринкові зміни та економічна невизначеність.

2. Кредити та аванси банкам демонструють стрімке зростання, особливо в 2022 році, що може свідчити про зміцнення міжбанківських зв'язків та збільшення обсягів міжбанківських операцій. Це свідчить про те, що банк успішно використовує можливості співпраці з іншими фінансовими установами, що допомагає знизити ризики та забезпечити нові джерела доходів.

3. Кредити та аванси клієнтам, які традиційно мають найбільшу частку в активах банків, демонструють зниження у 2022 та 2023 роках. Ця тенденція може свідчити про те, що банк прийняв обережний підхід до управління кредитним ризиком в умовах макроекономічної нестабільності. Схоже, що банк зосередився на поліпшенні якості свого портфеля, що призвело до стабілізації активів, але це вплинуло на обсяги кредитування. Це також може свідчити про те, що банк надає перевагу більш безпечним та ліквідним активам для покриття потенційних ризиків, пов'язаних з економічними умовами.

Основні тенденції в динаміці пасивів:

1. Клієнтські кошти залишаються домінуючим джерелом пасивів банку, стабільно зростаючи протягом усіх трьох років аналізованого періоду. Це свідчить про довіру клієнтів до банку та його здатність підтримувати значну базу депозитів, що забезпечує стабільність ресурсної бази. Збільшення обсягів клієнтських коштів також сприяє здешевленню фондування для банку, оскільки депозити зазвичай є більш стабільним і дешевшим джерелом фінансування у порівнянні з іншими інструментами залучення.

2. Резерви та інші фонди постійно зростають, що свідчить про прагнення банку до посилення своєї фінансової стійкості та забезпечення резервів для можливих економічних потрясінь. Такий підхід особливо важливий в умовах макроекономічної невизначеності, оскільки дозволяє банку бути готовим до змін у ринкових умовах та покрити потенційні збитки від ризикових активів.

Чистий процентний дохід продемонстрував зростання, що вказує на прибутковість банку від основної діяльності, пов’язаної з кредитуванням. Це позитивний показник для банку, оскільки процентні доходи є основним джерелом прибутку для більшості комерційних банків. Водночас, зниження чистих комісійних доходів вказує на потенційні зміни в структурі надання послуг або на певний вплив ринкових умов на попит на комісійні послуги банку.

Зниження прибутку у 2022 році, ймовірно, пов'язане із загальною економічною ситуацією, військовими діями в країні та нестабільністю ринків. Це вказує на необхідність вдосконалення стратегій управління ризиками та оптимізації витрат для підтримки прибутковості та фінансової стабільності. Банк може зосередитися на посиленні контролю за витратами, покращенні управління кредитними ризиками та збільшенні доходів від більш стабільних та надійних активів, таких як цінні папери.

АТ «Райффайзен банк» демонструє здатність адаптуватися до змінних ринкових умов і підтримувати фінансову стабільність. Позитивна динаміка зростання активів та залучення клієнтських коштів вказує на високий рівень довіри до банку. Однак для забезпечення довгострокового зростання банк має приділяти більше уваги оптимізації ризиків та контролю за витратами. Крім того, продовження інвестування у більш надійні активи, такі як державні цінні папери, допоможе забезпечити стабільність та мінімізувати вплив економічної нестабільності.

2.2. Аналіз кредитного портфеля та управління кредитним ризиком в АТ «Райффайзен Банк»

Кредитний портфель — це сукупність усіх кредитів, наданих банком з метою отримання прибутку. Його розмір визначається балансовою вартістю всіх кредитів, включаючи прострочені, знецінені та сумнівні позики. У структурі балансу банку кредитний портфель виступає окремим активом і є невід'ємною частиною загальних активів банку [35].

Формування кредитного портфеля відбувається на основі реалізованої кредитної політики та стратегії управління кредитними ризиками. У 2023 році, незважаючи на складні обставини, пов'язані з тривалою війною на території України, АТ «Райффайзен Банк» продовжив активну діяльність і зміцнив свої лідерські позиції у сфері кредитування. Банк зосередився на підтримці ключових секторів економіки, таких як агросектор, логістика, роздрібна торгівля, фармацевтика та постачання палива.

Значна частина нових кредитів була надана за рахунок власних коштів банку, навіть після того, як він був виключений з державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» у 2023 році. Це свідчить про стабільність та здатність банку адаптуватися до змінних умов ринку, а також про його прагнення підтримувати економічні сектори, що є критично важливими для національної економіки.

Завдяки цим заходам АТ «Райффайзен Банк» не лише зберіг свої позиції на ринку, але й зміцнив довіру клієнтів та партнерів, забезпечуючи стабільний розвиток навіть у найскладніших умовах. Це підкреслює важливість ефективного управління кредитним портфелем як ключового елементу фінансової стійкості та успіху банку.

Попри виключення з державної програми, Райффайзен Банк продовжив кредитування економіки України, хоча загальний кредитний портфель банку зменшився на 10% до 64 млрд грн. За загальним розміром працюючого кредитного портфеля на кінець року банк зайняв 4 місце з часткою ринку 8,3%, що означає зменшення частки на 1,2 п.п. за рік. Зокрема, банк посів 3 місце за розміром працюючого кредитного портфеля юридичних осіб, зменшивши свою

частку ринку до 10,4% (на 1 п.п.), та 7 місце за розміром кредитів фізичним особам (у тому числі ФОП) за даними статистичної звітності Національного банку України.

Кредитування аграрного сектору продовжувало відігравати важливу роль для експортного потенціалу України, особливо в умовах воєнного стану. Банк активно кредитував аграріїв, використовуючи власні ресурси. Ця підтримка стала ключовою для забезпечення стабільності в аграрному секторі та економіці загалом.

Райффайзен Банк також активно працював з малим та мікробізнесом, надаючи спеціальні умови та підтримку через різноманітні кредитні програми. Кредитний портфель банкінгу для бізнесу продовжував зростати, що свідчить про ефективність стратегії банку у цьому сегменті.

Особливу увагу банк приділяв приватним клієнтам. В умовах воєнного стану Райффайзен Банк запровадив кредитні канікули та інші заходи для полегшення фінансового становища клієнтів, що дозволило їм адаптуватися до нових економічних реалій. Банк продовжував надавати кредитні послуги приватним особам, дотримуючись встановлених лімітів. Клієнтам, які беруть участь у зарплатних проєктах, пропонувалися різноманітні кредитні продукти, включаючи кредити готівкою та кредитні картки. Для спрощення процесу реструктуризації банк запровадив механізм через платформу Raiffeisen Online та прискорив видачу позик своїм клієнтам [27].

Розглянемо динаміку надання кредитів українськими комерційними банками та АТ «Райффайзен Банк» за 2019-2023 рр.

Таблиця 2.2 – Динаміка кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк» та загального обсягу кредитного портфеля банків України за 2019-2023 рр. [28]

Показник	2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6
Надані кредити українських комерційних банків (млн. грн.)	1 033 539	963 664	1 065 347	1 036 129	1 024 852

Завершення табл. 2.2

Надані кредити АТ «Раффайзен Банк» (млн. грн.)	45 840	45 840	68 623	61 712	52 553
Частка наданих кредитів АТ «Раффайзен Банк» (%)	4,44	4,76	6,44	5,96	5,13

Загальна тенденція показує коливання обсягів кредитування, зокрема, в 2019 році обсяг кредитів, пропонованих українськими банками, досяг 1 033 539 млн грн, а потім знизився до 963 664 млн грн в 2020 році. У 2021 році кредитування відновилося і склало 1 065 347 млн грн, але поступово скоротилося до 1 036 129 млн грн і 1 024 852 млн грн у 2022 і 2023 роках відповідно.

Що стосується АТ "Райффайзен Банк", то у 2021 році сума кредиту досягла 68 623 млн грн, що на 22 783 млн грн більше, ніж роком раніше. Однак у 2022 році відбулося зниження на 6 912 млн грн, до 61 712 млн грн, а в 2023 році сума кредиту знизилася ще більше — до 52 553 млн грн. Частка кредитів, наданих АТ «Райффайзен Банк» у загальному обсязі кредитування, зросла з 4,44% у 2019 році до 6,44% у 2021 році. Проте у 2022 році частка скоротилася до 5,96%, а у 2023 році вона склала 5,13%, що свідчить про поступове зниження впливу банку на загальний обсяг кредитування.

Для аналізу кредитної якості клієнтів банки використовують сегментацію за різними категоріями кредитних портфелів. Це дозволяє банкам краще розуміти ризики, пов'язані з різними типами клієнтів, і адаптувати свої стратегії кредитування відповідно до потреб ринку [38].

– Великі підприємства – категорія включає кредити, надані Банком великим корпоративним клієнтам. Такі компанії, як правило, мають стабільні фінансові показники, але вони також можуть мати складні та численні фінансові потоки, що вимагають детального аналізу ризиків;

– Малі підприємства – категорія включає кредити, надані Банком підприємствам малого та середнього бізнесу. Вони можуть бути менш стабільними, але зазвичай є більш гнучкими та адаптивними до змін на ринку;

– Фізичні особи – категорія включає кредити, надані Банком фізичним особам. Це може бути як кредитна карта, так і інші види споживчих кредитів;

– Мікро-підприємства-до цієї категорії належать кредити, що надаються банками малим і середнім підприємствам, які не належать до категорій великих та малих підприємств за критеріями об'єму реалізації та сумами наданих кредитних коштів, які визначаються внутрішніми політиками Банку.

Для проведення більш детального аналізу кредитного портфеля АТ "Райффайзен Банк" розглянемо динаміку та структуру обсягу банківського кредитування у 2021-2023 роках у контексті наступних клієнтських сегментів: великі підприємства, фізичні особи, малі та мікро-підприємства у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Динаміка обсягів кредитування АТ «Райффайзен Банк» у 2021-2023 рр., тис. грн. [27]

Сегмент	2021	2022	2023	Відхилення 2022 р. до 2021 р.		Відхилення 2023 р. до 2022 р.	
				Абс. відх., тис.грн.	Темп росту, %	Абс. відх., тис.грн.	Темп росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Великі підпр. (тис. грн.)	52 702 966	55 809 865	51 122 093	3 106 899	5,90	-4 687 772	-8,40
Фізичні особи (тис. грн.)	8 083 614	6 724 545	6 247 213	-1 359 069	-16,81	-477 332	-7,10
Малі підпр. (тис. грн.)	5 424 357	5 763 207	4 460 488	338 850	6,25	-1 302 719	-22,60
Мікро-підпр. (тис. грн.)	4 235 574	3 025 566	2 222 221	-1 210 008	-28,57	-803 345	-26,55
Всього	70 446 511	71 323 183	64 052 015	876 672	1,24	-7 271 168	-10,19

У 2021 році обсяг кредитів для великих підприємств склав 52 702 966 тис. грн, а в 2022 році цей сегмент зріс на 5,9%, досягнувши 55 809 865 тис. грн. Проте, у 2023 році спостерігається зниження на 8,4%, обсяг склав 51 122 093 тис. грн.

Кредити для фізичних осіб у 2021 році становили 8 083 614 тис. грн, однак у 2022 році відбулось зменшення на 16,8% до 6 724 545 тис. грн, а в 2023 році – на 7,1% до 6 247 213 тис. грн.

Обсяг кредитів для малих підприємств збільшився у 2021 році до 5 424 357 тис. грн, у 2022 році зріс на 6,25% до 5 763 207 тис. грн, але знизився в 2023 році на 22,6%, до 4 460 488 тис. грн.

У 2021 році обсяг кредитів для мікро-підприємств зріс на 48,4%, досягнувши 4 235 574 тис. грн. Проте в 2022 році цей показник знизився на 28,6% і становив 3 025 566 тис. грн. У 2023 році спостерігалось подальше зниження на 803 345 тис. грн, або на 26,55%, до 2 222 221 тис. грн.

Загалом, кредитування великих підприємств продемонструвало найбільший обсяг серед усіх сегментів, хоча у 2023 році його рівень дещо знизився. Кредитування фізичних осіб та малих підприємств також зазнало скорочення, причому мале підприємництво показало найсуттєвіше падіння. Мікро-підприємства зазнали значних коливань: після значного спаду в 2022 році обсяг їх кредитування продовжив знижуватись і у 2023 році. Це вказує на нестабільність у секторі мікро- та малих підприємств та потребу в додаткових заходах для підтримки їхнього фінансування.

Розглянемо значення кожного сегмента в структурі кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк» у 2021-2023 роках:

1. Великі підприємства: Цей сегмент має найбільшу частку у кредитному портфелі, яка зросла з 75% у 2021 році до 80% у 2023 році. Це свідчить про стратегічний фокус банку на підтримку великих корпоративних клієнтів, що, ймовірно, приносить більшу стабільність і дохідність. Великі підприємства зазвичай мають більшу платоспроможність і надійніші фінансові показники, що робить їх привабливішими для банку з точки зору зниження ризиків.

2. Фізичні особи: Частка кредитів, наданих фізичним особам, поступово зменшувалася з 11% у 2021 році до 10% у 2023 році. Це може бути наслідком обережного підходу банку до роздрібного кредитування, з огляду на

ризики, пов’язані з економічною нестабільністю, яка впливає на платоспроможність фізичних осіб. Зниження цієї частки може також свідчити про перерозподіл ресурсів на більш стабільні сегменти, такі як великі підприємства.

3. Малі підприємства: Частка цього сегмента залишається стабільною — на рівні 7-8% протягом 2021-2023 років. Це показує, що банк підтримує малий бізнес, але не вважає його пріоритетним напрямом, можливо, через ризики, пов’язані з економічною вразливістю таких підприємств. Незначні зміни у частці свідчать про прагнення банку утримувати цей сегмент у кредитному портфелі, але без суттєвих інвестицій.

4. Мікро-підприємства: Частка мікро-підприємств у кредитному портфелі знизилась з 6% у 2021 році до 3% у 2023 році. Це може бути ознакою того, що банк зменшує кредитування цього сегмента через підвищені ризики, пов'язані з нестабільністю таких підприємств та їхньою обмеженою здатністю до погашення кредитів. Мікро-підприємства є найменш захищеними під час економічних криз, що підвищує ризики неповернення кредитів у цьому сегменті.

Загалом, найбільша частка великих підприємств і скорочення часток фізичних осіб і мікро-підприємств вказує на обережний підхід банку до ризиків і орієнтацію на стабільніші і надійніші джерела доходу.

Розглянемо динаміку та структуру розподілу кредитів АТ «Райффайзен Банк» за видами економічної діяльності у 2020-2022 рр. в таблиці 2.4.

За період 2021-2023 років спостерігалися різні тенденції в кредитуванні різних галузей економіки. Сільське господарство та харчова промисловість демонстрували позитивну динаміку у 2022 році, але у 2023 році відбулося зниження, що може свідчити про вплив зовнішніх факторів на цей сектор. Торгові підприємства, попри значний обсяг кредитування, показали спад протягом обох років, можливо, через коливання попиту та нестабільність ринку.

Таблиця 2.4 – Динаміка розподілу кредитів АТ «Райффайзен Банк» за видами економічної діяльності у 2020- 2022 рр., тис. грн. [27]

Вид економічної діяльності	2021	2022	2023	Відхилення 2022 р. до 2021 р.		Відхилення 2023 р. до 2022 р.	
				Абс. відх., тис.грн.	Темп росту, %	Абс. відх., тис.грн.	Темп росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Сільське господарство та харчова промисловість	20 881 835	23 864 478	21 935 628	2 982 643	14,28	-1 928 850	-8,08
Торгові підприємства	22 098 357	21 320 085	20 169 450	-778 272	-3,52	-1 150 635	-5,40
Виробництво	8 148 439	8 201 924	6 296 139	53 485	0,66	-1 905 785	-23,24
Фізичні особи	8 083 614	6 724 545	6 247 213	-1 359 069	-16,81	-477 332	-7,10
Послуги	6 054 185	4 642 501	4 925 968	-1 411 684	-23,32	283 467	6,11
Нерухомість та будівництво	4 061 203	3 922 917	3 318 767	-138 286	-3,41	-604 150	-15,40
Транспорт і зв’язок	1 004 820	2 507 429	1 093 398	1 502 609	149,54	-1 414 031	-56,39
Інші галузі	114 058	139 304	65 452	25 246	22,13	-73 852	-53,01
Всього	70 446 511	71 323 183	64 052 015	876 672	1,24	-7 271 168	-10,19

Виробництво також зазнало суттєвого скорочення у 2023 році після невеликого зростання у 2022 році, що може вказувати на зміни в пріоритетах банку або збільшення ризиків у цій галузі. Кредитування фізичних осіб знизилось два роки поспіль, що може бути пов'язано зі зростанням економічних ризиків та зменшенням платоспроможності клієнтів.

Сектор послуг показав значне зниження у 2022 році, але дещо відновився у 2023 році. У галузі нерухомості та будівництва та секторі транспорту і зв’язку відбулися значні коливання: зростання у 2022 році змінилося суттєвим зниженням у 2023 році.

Загалом, у 2023 році спостерігалося зниження кредитування в більшості галузей, що може бути пов’язано із загальною економічною нестабільністю та посиленням ризиків.

Представимо дані розподілу кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк» у 2021-2023 рр. графічно на рисунку 2.1.

Рисунок 2.1 – Структура розподілу кредитів АТ «Райффайзен Банк» за видами економічної діяльності у 2021-2023 рр.

Аналіз структури кредитування АТ «Райффайзен Банк» за видами економічної діяльності за 2021-2023 роки показує, що сектор торгівлі залишається найбільшим отримувачем кредитів, займаючи 31,37% у 2021 році, 29,89% у 2022 році та 31,49% у 2023 році. Сільське господарство та харчова промисловість демонструють позитивну динаміку, збільшуючи свою частку з 29,64% у 2021 році до 33,46% у 2022 році та 34,25% у 2023 році, що свідчить про значний інтерес до цього сектору.

Виробництво зберігає стабільну позицію у структурі кредитування, маючи 11,57% у 2021 році, 11,50% у 2022 році та дещо знизившись до 9,83% у 2023 році, що може відображати обережний підхід банку до цього сектору. Кредитування фізичних осіб знизилося з 11,47% у 2021 році до 9,43% у 2022 році і до 9,75% у 2023 році, зберігаючи певну частку, проте втрачаючи позиції у загальній структурі портфеля.

Сектор послуг зазнав коливань: після зниження з 8,59% у 2021 році до 6,51% у 2022 році, його частка знову зросла до 7,69% у 2023 році. Кредитування

нерухомості та будівництва залишається відносно стабільним з незначним зниженням: 5,76% у 2021 році, 5,50% у 2022 році та 5,18% у 2023 році. Транспорт і зв'язок показали зростання з 1,43% у 2021 році до 3,52% у 2022 році, після чого стабілізувалися на рівні 1,71% у 2023 році, що може бути індикатором розвитку інфраструктури.

Загалом, структура кредитування демонструє високий рівень концентрації в секторах торгівлі та сільського господарства, що свідчить про стабільний попит на кредити в цих галузях, тоді як інші сектори займають менші частки.

Розглянемо кредитний портфель АТ «Райффайзен Банк» за строками погашення у 2021-2023 роках в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Динаміка кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк» за строками погашення кредитів у 2021-2023 рр., тис. грн. [**27**]

Строк погашення кредитів	2021	2022	2023	Відхилення 2022 р. до 2021 р.		Відхилення 2023 р. до 2022 р.	
				Абс. відх., тис.грн.	Темп росту, %	Абс. відх., тис.грн.	Темп росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8
До 1 року	46 594 764	46 609 263	39 877 283	14 499	0,03	-6 731 980	-14,44
Понад 1 рік	22 028 754	15 103 694	12 676 700	-6 925 060	-31,44	-2 426 994	-16,07
Всього	68 623 518	61 712 957	52 553 983	-6 910 561	-10,07	-9 158 974	-14,84

У період 2021-2023 років у кредитному портфелі АТ «Райффайзен Банк» переважали короткострокові кредити (до 1 року). У 2021 році їх обсяг становив 46,59 млрд грн, залишаючись майже на тому ж рівні у 2022 році (46,61 млрд грн). Однак у 2023 році відбулося суттєве зниження до 39,88 млрд грн, що відобразило спад на 14,44% порівняно з попереднім роком.

Кредити зі строком погашення понад 1 рік мали зворотну динаміку. Їхній обсяг у 2021 році досяг 22,03 млрд грн, але вже у 2022 році знизився на 31,44% до 15,10 млрд грн, а у 2023 році продовжив спад до 12,68 млрд грн, що становило зниження на 16,07% порівняно з 2022 роком.

Загалом, загальний обсяг кредитного портфеля зменшився з 68,62 млрд грн у 2021 році до 52,55 млрд грн у 2023 році, що відображає зниження на 10,07% у 2022 році та на 14,84% у 2023 році. Ця тенденція свідчить про обережний підхід банку до довгострокового кредитування в умовах економічної нестабільності, а також загальне скорочення обсягу виданих кредитів.

У 2021 році кредити зі строком погашення до одного року складали 67,91% від загального кредитного портфеля банку, а кредити понад один рік — 32,09%. У 2022 році частка короткострокових кредитів незначно збільшилася до 75,49%, тоді як частка довгострокових кредитів знизилася до 24,51%. У 2023 році частка короткострокових кредитів продовжила зростати і досягла 75,86%, тоді як довгострокові кредити зменшилися до 24,14%.

Загалом, у період 2021-2023 років спостерігається тенденція до збільшення частки короткострокових кредитів та зменшення частки довгострокових, що може свідчити про обережний підхід банку до довгострокового кредитування в умовах економічної невизначеності.

Кредитний ризик є невід'ємною складовою системи банківських ризиків. Його управління охоплює стратегію, методи та контроль, спрямовані на підтримку оптимального рівня ризику для досягнення цілей банку. Це ключовий аспект банківської діяльності, який забезпечує ефективне управління кредитними операціями та сприяє стабільності фінансової системи.

Розглянемо динаміку та структуру розподілу кредитів за рейтингом кредитного ризику у 2021-2023 рр. в таблиці 2.6.

Аналіз рейтингу кредитного ризику за 2021-2023 роки вказує на різні тенденції у структурі кредитного портфеля. Сегмент із задовільним рейтингом залишається домінуючим у всіх трьох роках, хоч і зменшився з 50 898 171 тис. грн у 2021 році до 38 695 637 тис. грн у 2023 році, що свідчить про певне скорочення кредитів із середнім рівнем ризику.

Таблиця 2.6 – Динаміка розподілу кредитів АТ «Райффайзен Банк» за рейтингом кредитного ризику у 2021-2023 рр., тис. грн. [27]

Рейтинг кредитного ризику	2021	2022	2023	Відхилення 2022 р. до 2021 р.		Відхилення 2023 р. до 2022 р.	
				Абс. відх., тис.грн.	Темп росту, %	Абс. відх., тис.грн.	Темп росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Відмінний	0	574 127	0	574 127			
Високий	1 675 025	298 076	39 061	-1 376 949	-82,20	-259 015	-86,90
Добрий	11 864 500	8 380 550	8 955 697	-3 483 950	-29,36	575 147	6,86
Задовільний	50 898 171	38 301 096	38 695 637	-12 597 075	-24,75	394 541	1,03
Незадовільний	4 680 383	12 933 597	6 246 713	8 253 214	176,34	-6 686 884	-51,70
Без рейтингу	33 562	507 309	229 927	473 747	1 411,56	-277 382	-54,68
Непрацюючі	1 294 870	10 328 428	9 884 980	9 033 558	697,64	-443 448	-4,29
Всього	70 446 511	71 323 183	64 052 015	876 672	1,24	-7 271 168	-10,19

Кредити з добрим рейтингом показали зниження з 11 864 500 тис. грн у 2021 році до 8 955 697 тис. грн у 2023 році, але у 2023 році спостерігалося невелике зростання порівняно з попереднім роком. Водночас, кредити з високим рейтингом значно скоротилися з 1 675 025 тис. грн у 2021 році до 39 061 тис. грн у 2023 році, що може свідчити про зменшення кількості низькоризикових кредитів у портфелі.

Суттєве зростання спостерігається у сегменті кредитів із незадовільним рейтингом — з 4 680 838 тис. грн у 2021 році до 6 246 713 тис. грн у 2023 році, що вказує на збільшення ризиків у кредитному портфелі банку. Також обсяг кредитів без рейтингу зріс з 33 562 тис. грн у 2021 році до 229 927 тис. грн у 2023 році, що може свідчити про нестабільність та труднощі з класифікацією деяких кредитів.

Частка непрацюючих кредитів є важливим показником ризиковості, який зріс із 1 294 870 тис. грн у 2021 році до 9 884 980 тис. грн у 2023 році, що є серйозним сигналом про проблеми з погашенням кредитів.

Представимо дані розподілу кредитів АТ «Райффайзен Банк» за рейтингом кредитного ризику у 2021-2023 рр. графічно на рисунку 2.2.

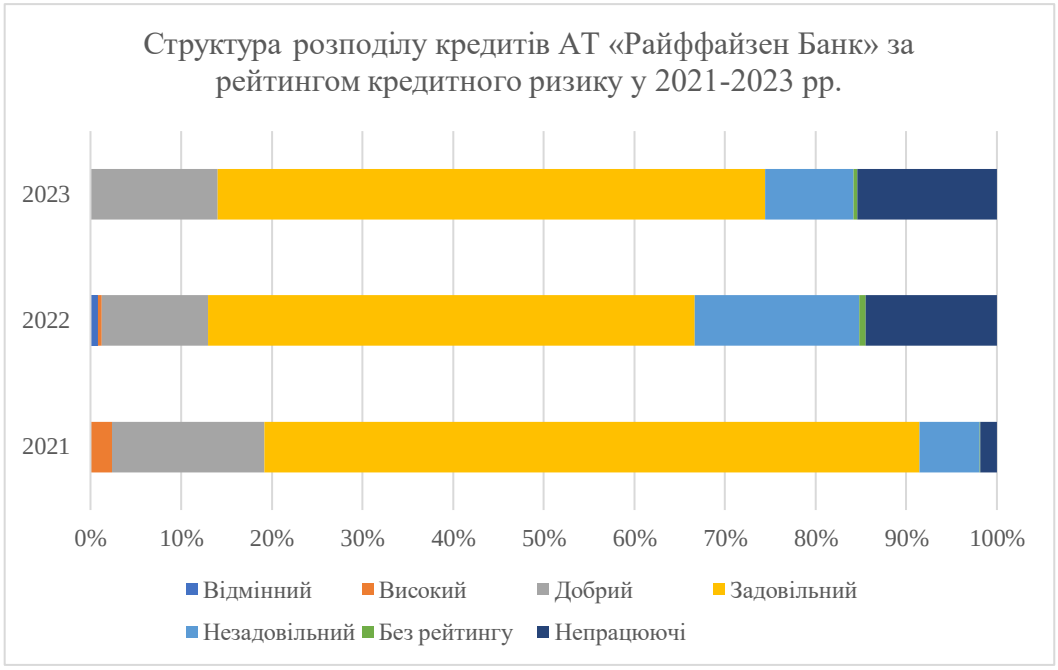

Рисунок 2.2 – Структура розподілу кредитів АТ «Райффайзен Банк» за рейтингом кредитного ризику у 2021-2023 рр.

Сегмент кредитів із задовільним рейтингом у структурі кредитного портфеля банку зменшився з 72,25% у 2021 році до 60,41% у 2023 році. Це може свідчити про підвищення ризиків у цьому сегменті та можливу нестабільність кредитного портфеля. Кредити з добрим рейтингом також зазнали змін: після зниження до 11,75% у 2022 році, їхня частка зросла до 13,98% у 2023 році, що вказує на певну стабільність у цьому сегменті.

Стрімке зростання частки кредитів із незадовільним рейтингом — з 6,64% у 2021 році до 18,13% у 2022 році, а потім зниження до 9,75% у 2023 році — є тривожним сигналом про підвищення кількості ризикованих позик у певний період. Однак, найбільша динаміка спостерігається у сегменті непрацюючих кредитів, частка яких зросла з 1,84% у 2021 році до 15,43% у 2023 році, що вказує на серйозні проблеми з поверненням кредитів.

Загалом, аналіз показує збільшення кредитного ризику, особливо у сегментах незадовільного та непрацюючого ризику, що вимагає негайних

заходів з управління ризиками. Перегляд кредитної політики є необхідним для забезпечення стабільності та надійності кредитного портфеля.

Таким чином, аналіз кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк» за період 2021-2023 років показує значні зміни в структурі та пріоритетах банку. Сегмент великих підприємств продовжує домінувати в кредитному портфелі, досягаючи 80% у 2023 році. Такий акцент на великих корпоративних клієнтах свідчить про орієнтацію банку на стабільніші та більш платоспроможні компанії, що, ймовірно, знижує загальні ризики для банку. У той же час частка фізичних осіб та мікро-підприємств знизилася, що може вказувати на перегляд стратегії банку щодо цих сегментів або підвищення вимог до кредитного ризику для менш стабільних клієнтів.

Серед галузей економіки спостерігається стійкий попит на кредити в аграрному секторі та харчовій промисловості, що може відображати їхню важливість для економіки України, особливо в умовах війни. Торговий сектор залишається основним отримувачем кредитів, займаючи значну частку в портфелі банку. Однак інші галузі, такі як послуги, нерухомість і будівництво, демонструють зниження обсягів кредитування, що може бути обумовлено економічною невизначеністю та коливаннями ринкового попиту в цих сферах.

З точки зору строків погашення кредитів, у структурі портфеля простежується зростання частки короткострокових позик і скорочення частки довгострокових кредитів. Це вказує на обережну політику банку щодо довгострокових зобов'язань в умовах економічної нестабільності. Короткострокові кредити дозволяють банку краще контролювати ліквідність та швидше реагувати на ринкові зміни, що є важливим у сучасних умовах.

Крім того, спостерігається зростання кредитного ризику, особливо в сегментах із незадовільним та непрацюючим рейтингом. Значне збільшення частки непрацюючих кредитів є серйозним сигналом для банку та вказує на необхідність посилення управління ризиками. Це також може свідчити про вплив складної економічної ситуації на платоспроможність клієнтів, що вимагає

від банку підвищеної уваги до моніторингу і контролю за кредитними операціями.

Загалом, на тлі зростання кредитного ризику та змін у структурі кредитного портфеля банк має адаптувати свою кредитну політику, акцентуючи увагу на управлінні ризиками та підвищенні стабільності портфеля. Запровадження нових методів оцінки ризиків, посилення контролю за проблемними кредитами та оптимізація процесів управління кредитним портфелем можуть сприяти зміцненню фінансової стійкості банку.

2.3. Порівняльний аналіз нормативів кредитного ризику АТ «Райффайзен Банк» з іншими комерційними банками України.

Кредитна політика банку є фундаментом ефективного управління кредитним ризиком і включає комплекс інструментів для досягнення стратегічних цілей. Одним із ключових елементів цієї політики є дотримання нормативів, встановлених Національним банком України (НБУ), які спрямовані на забезпечення стабільності банківської системи та зниження ризиків [24].

Особливу увагу заслуговують нормативи кредитного ризику (Н7, Н8, Н9), які регламентують обмеження концентрації кредитного ризику в банках. Вони відіграють важливу роль у мінімізації ймовірності надмірної залежності банку від одного контрагента, групи пов'язаних осіб чи інсайдерів. Наприклад, норматив Н7 обмежує максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента до 25% від регулятивного капіталу банку, що допомагає знизити ризик фінансових втрат у разі неспроможності цього контрагента.

Для аналізу важливо оцінити, як показники Райффайзен Банку співвідносяться з даними інших комерційних банків, і наскільки ефективно банк управляє своїми кредитними ризиками порівняно з конкурентами. Таке порівняння дозволяє виявити сильні сторони банку, потенційні ризики та шляхи оптимізації його кредитної політики.

У таблиці 2.7 представлені формули розрахунку нормативів кредитного ризику Н7, Н8, Н9, затверджені НБУ. Ці показники є основою для подальшого аналізу та порівняння. Подальше дослідження зосередиться на тому, наскільки Райффайзен Банк дотримується встановлених нормативів, а також як його показники співвідносяться з аналогічними даними інших комерційних банків України.

Таблиця 2.7 – Нормативи кредитного ризику встановлені НБУ [33]

Норматив		Формула розрахунку	Нормативне значення
Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	Н7 = Зс / РК • 100 %, Де Зс – сума всіх вимог та позабалансових зобов'язань щодо одного контрагента (або групи пов'язаних контрагентів) РК – регулятивний капітал	≤ 25 %
Н8	Норматив великих кредитних ризиків	Н8 = Зв / РК • 100 %, Де Зв – сума великих кредитних ризиків, РК – регулятивний капітал	≤ 800 %
Н9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами	Н9 = Зін / (ОК + ДК − В1) • 100 %, Де Зін – сума вимог та позабалансових зобов'язань щодо одного інсайдера, ОК – основний капітал (капітал 1-го рівня), ДК – додатковий капітал (капітал 2-го рівня), В1 – балансова вартість відвернення	≤ 25 %

Таблиця 2.8 демонструє ключові нормативи, які регулюють управління кредитним ризиком у банківському секторі України. Вони не лише обмежують концентрацію ризику, але й забезпечують відповідність діяльності банків загальносистемним вимогам для підтримання фінансової стабільності.

Н7 – Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента. Цей показник обмежує залежність банку від одного позичальника

або групи пов'язаних осіб. Перевищення допустимого значення може свідчити про надмірну концентрацію ризику, що потенційно загрожує ліквідності банку.

Н8 – Норматив великих кредитних ризиків. Високе значення цього нормативу вказує на значний обсяг кредитів, наданих банком великим контрагентам. Порівняння цього показника між банками дозволяє оцінити їхню схильність до концентрації ризику у великих угодах.

Н9 – Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з інсайдерами. Цей норматив спрямований на мінімізацію конфлікту інтересів у банку та обмеження надання пільгових умов для пов'язаних осіб. Перевищення встановленого значення свідчить про підвищений ризик залежності від операцій з інсайдерами.

Для Райффайзен Банку та інших великих комерційних банків дотримання нормативів є необхідною умовою, яка впливає на стратегію формування їхнього кредитного портфеля. Ці обмеження спонукають банки впроваджувати внутрішні механізми контролю, розробляти гнучкі процедури моніторингу кредитних операцій та вдосконалювати процеси управління ризиками.

Порівняння показників банків за нормативами Н7, Н8 та Н9 протягом останніх років дозволяє виявити:

– Тенденції в управлінні ризиками (наприклад, чи знижує банк залежність від великих контрагентів).

– Рівень адаптації до регуляторних змін, особливо в кризові періоди.

– Вплив макроекономічних умов на політику банків щодо концентрації ризику.

Для проведення аналізу були обрані п'ять системно важливих банків, що діють в Україні.

Виконання банками нормативу Н7 протягом 2020–2024 років (на 01.01. відповідного року) наведено у табл.2.8.

Таблиця 2.8 – Виконання банками нормативу Н7 2020-2024 роки [38]

Банки	Роки, %				
	2020	2021	2022	2023	2024
АТ КБ "ПриватБанк"	16,64	9,62	8,01	6,37	5,47
АТ "Ощадбанк"	21,60	20,35	27,46	9,79	7,44
АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	12,30	11,52	11,74	14,79	12,75
АТ "ПУМБ"	11,10	9,86	9,70	13,45	15,95
АТ "Райффайзен Банк"	10,43	15,12	14,27	15,18	14,69

Протягом 2020–2024 років аналіз нормативу Н7 (максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента) серед провідних банків України показує різноманітні тенденції, які ілюструють підходи банків до управління кредитними ризиками. Найбільш помітним є суттєве перевищення нормативу Н7 у АТ «Ощадбанк» у середині періоду, зокрема у 2022 році. Це відбулося через об'єднання контрагентів у групи, що призвело до концентрації ризику. Однак банк вжив заходів для урегулювання показника, і до кінця періоду рівень нормативу суттєво знизився, наблизившись до встановлених меж, що свідчить про роботу з покращенням структури кредитного портфеля.

АТ КБ «ПриватБанк» демонстрував найбільш стабільну тенденцію до зниження нормативу Н7 протягом усього періоду. Починаючи з помірних значень на початку, банк поступово знижував показник, що свідчить про зменшення залежності від окремих контрагентів і покращення якості управління кредитним портфелем. Це відображає обережний підхід до формування портфеля, орієнтований на диверсифікацію ризиків.

АТ «ПУМБ» і АТ «Універсал Банк» демонструють змішані тенденції. На початку періоду показники обох банків були досить помірними, але в середині періоду спостерігалось тимчасове зниження. Наприкінці періоду обидва банки зафіксували зростання показника Н7, що може вказувати на збільшення концентрації ризиків. Це потребує додаткової уваги до управління кредитними ризиками, щоб уникнути надмірної залежності від окремих контрагентів.

АТ «Райффайзен Банк» демонстрував стабільний рівень нормативу Н7 протягом усього періоду. Незначні коливання показника залишалися в межах

допустимих значень, що свідчить про збалансовану кредитну політику та ефективне управління ризиками.

Загалом, динаміка нормативу Н7 вказує на те, що більшість банків змогли утримати показник у межах встановлених нормативів Національного банку України. Лише в окремі роки спостерігалися перевищення, пов'язані з тимчасовими факторами, як зміна підходів до оцінки контрагентів. Більшість банків, включаючи АТ «Ощадбанк», змогли покращити ситуацію з концентрацією ризиків, а деякі, як АТ КБ «ПриватБанк», продемонстрували стабільне зниження показника протягом усього аналізованого періоду.

Аналіз динаміки нормативу рівня концентрації великих кредитних ризиків (Н8) в розрізі вибірки банків наведено на рис. 2.9.

Виконання банками нормативу Н8 протягом 2020–2024 років (на 01.01. відповідного року) наведено у табл.2.10.

Таблиця 2.9 – Виконання банками нормативу Н8 2020-2024 роки [38]

Банки	Роки, %				
	2020	2021	2022	2023	2024
АТ КБ "ПриватБанк"	32,04	0,00	0,00	0,00	0,00
АТ "Ощадбанк"	318,56	156,57	102,37	80,07	54,91
АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	23,50	33,61	21,26	65,72	68,72
АТ "ПУМБ"	44,39	0,00	7,52	13,45	31,75
АТ "Райффайзен Банк"	20,66	64,82	35,85	67,06	27,76

Протягом 2020–2024 років більшість банків виконували норматив концентрації великих кредитних ризиків (Н8), демонструючи різні підходи до управління цим аспектом. Лідером за значенням нормативу був АТ «Ощадбанк», який на початку періоду мав суттєво вищий показник порівняно з іншими банками. Проте банк поступово знижував цей показник, що свідчить про скорочення кількості великих кредитних угод і посилення диверсифікації портфеля.

АТ «ПриватБанк» демонстрував незначну участь у великих кредитних угодах, маючи не нульове значення нормативу лише у 2020 році. Це вказує на мінімальну зацікавленість банку в кредитуванні великих обсягів та фокус на менш ризикованих угодах. Аналогічно, АТ «ПУМБ» мав короткий період із

незначними значеннями нормативу, що також свідчить про зважений підхід до великих позик.

АТ «Універсал Банк» продемонстрував стабільне збільшення нормативу Н8 наприкінці періоду, що може свідчити про активніше залучення до великих кредитних угод. АТ «Райффайзен Банк» мав помірні значення протягом періоду, з поступовим зростанням у середині аналізованого періоду та подальшим скороченням.

Загалом, з таблиці видно, що більшість банків змогли утримати показники Н8 на безпечному рівні, зменшуючи залежність від великих кредитів, що сприяє стабільності та стійкості їхніх портфелів.

Аналіз динаміки нормативу рівня концентрації кредитних ризиків на одного інсайдера (Н9) в розрізі вибірки банків наведено на рис. 2.10.

Таблиця 2.10 – Виконання банками нормативу Н9 2020–2024 років [38]

Банки	Роки, %				
	2020	2021	2022	2023	2024
АТ КБ "ПриватБанк"	0,43	0,16	0,08	0,004	0,004
АТ "Ощадбанк"	0,56	0,40	0,36	0,26	0,08
АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	5,85	13,81	5,09	1,85	1,11
АТ "ПУМБ"	33,22	6,06	7,52	8,34	2,43
АТ "Райффайзен Банк"	0,79	7,20	4,69	1,61	1,01

Протягом 2020–2024 років більшість банків дотримувалися нормативу рівня концентрації кредитних ризиків на одного інсайдера (Н9), демонструючи стабільність у мінімізації операцій з інсайдерами. Єдиним банком, який перевищував норматив у 2020 році, є АТ «ПУМБ», де показник був суттєво вищим за інші банки. Проте банк продемонстрував стабільне зниження цього показника протягом аналізованого періоду, що свідчить про ефективну політику з урегулювання концентрації кредитних ризиків.

АТ «Райффайзен Банк» також мав помітне зростання нормативу Н9 у 2021–2022 роках, проте в подальшому цей показник значно скоротився, повернувшись до низьких значень до 2024 року. Це вказує на короткострокове збільшення операцій з інсайдерами, яке було оперативно врегульовано.

АТ «Універсал Банк» продемонстрував короткий період із підвищеним значенням Н9 у 2021 році, після чого показник знизився до кінця періоду. Решта банків, включаючи АТ КБ «ПриватБанк» і АТ «Ощадбанк», демонстрували стабільно низькі значення нормативу протягом усього аналізованого періоду, що свідчить про їхню незацікавленість у кредитуванні інсайдерів.

Загалом, таблиця відображає переважну тенденцію до дотримання нормативу Н9 серед банків, підкреслюючи їхню орієнтацію на прозорість і мінімізацію ризиків, пов’язаних з операціями з інсайдерами. Лише окремі банки демонстрували короткострокові відхилення, які були успішно врегульовані до кінця періоду.

Аналіз виконання нормативів кредитного ризику (Н7, Н8, Н9) серед провідних банків України за період 2020–2024 років показує загальну тенденцію до дотримання вимог Національного банку України та вдосконалення управління ризиками. Більшість банків демонструють стабільне виконання нормативів, поступово зменшуючи концентрацію ризиків та покращуючи структуру своїх кредитних портфелів.

У цілому, банки показали здатність адаптуватися до регуляторних вимог і знижувати кредитні ризики. Основні позитивні тенденції включають зменшення залежності від великих кредитів, мінімізацію ризиків, пов'язаних із концентрацією на одного контрагента, та зниження операцій з інсайдерами. Це сприяє підвищенню фінансової стабільності банківської системи України та зміцнює довіру з боку клієнтів і регулятора.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було проведено детальний аналіз кредитного портфеля та управління кредитними ризиками АТ «Райффайзен Банк Аваль». Дослідження висвітлює основні тенденції та виклики, з якими стикається банк в сучасних економічних умовах.

Аналіз фінансових показників за 2021–2023 роки демонструє стабільне зростання активів та власного капіталу, що свідчить про надійність банку та його здатність адаптуватися до макроекономічної нестабільності. Проте скорочення кредитного портфеля свідчить про обережний підхід до управління ризиками.

Спостерігається зменшення обсягів кредитування фізичних осіб та малих підприємств, тоді як банк продовжує активно кредитувати великі підприємства, що займають більшу частину портфеля. Це свідчить про обережну стратегію мінімізації ризиків.

Аналіз показав збільшення частки проблемних та непрацюючих кредитів, що потребує посилення моніторингу та контролю кредитних операцій, а також вдосконалення методів управління ризиками.

Основними отримувачами кредитів є аграрний сектор, торгівля та великі підприємства, що відображає адаптацію банку до потреб економіки під час воєнного стану. Зменшення кредитування в інших галузях вказує на необхідність балансування між ризиками та прибутковістю.

Зростає частка короткострокових кредитів, а довгострокові кредити зменшуються, що свідчить про прагнення банку знизити ризики в умовах економічної невизначеності.

Таким чином, другий розділ висвітлює сильні та слабкі сторони банку у сфері управління кредитними ризиками, закладаючи основу для розробки рекомендацій щодо підвищення ефективності кредитної діяльності та зниження ризиків у наступному розділі роботи.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ У КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ

3.1. Вдосконалення управління кредитними ризиками АТ «Райффайзен Банк»

Попри виклики війни, АТ «Райффайзен Банк» у 2023 році продемонстрував стійкість і позитивну динаміку фінансових показників. Банк зумів зберегти довіру клієнтів, зміцнити лідерські позиції на ринку та повністю відповідати вимогам НБУ. Він залишається одним із найбільших кредиторів в Україні та ключовим партнером аграрного сектору, що свідчить про його вагому роль у банківській системі та відповідальність перед суспільством навіть у найскладніші часи.

Пріоритетом банку стала підтримка важливих для країни галузей: агросектору, логістики, роздрібної торгівлі, фармацевтики та енергопостачання. Фінансування цих напрямків допомогло підприємствам зберегти робочі місця, забезпечити стабільні податкові надходження до бюджету та виконувати соціально значущі функції, такі як постачання продуктів харчування, палива і медикаментів.

У 2023 році загальний кредитний портфель банку склав 64 млрд грн, що на 10% менше, ніж попереднього року. Зокрема, працюючий кредитний портфель банку становив 8,3% ринку, зменшившись на 1,2 відсоткових пункти порівняно з минулим роком. Хоча програма «Доступні кредити 5-7-9%» більше не використовувалася банком, підтримка критичних галузей залишалася одним із ключових напрямів фінансування.

Станом на кінець 2023 року кошти клієнтів АТ «Райффайзен Банк» досягли 158,6 млрд грн, що свідчить про зростання на 15,1 млрд грн або 10,54% порівняно з попереднім роком. Це дозволяє банку утримувати ринкову частку на рівні 7,6%, підтверджуючи стабільність його позицій та довіру клієнтів навіть у складних умовах війни. Паралельно банк активно нарощував резерви для покриття

кредитних та операційних ризиків, пов'язаних із військовими діями, що забезпечує додаткову фінансову стійкість.

Протягом 2023 року банк продовжував підтримувати ключові галузі економіки України, зокрема аграрний сектор, великі компанії та фермерські господарства. Кредитний портфель великих підприємств досяг 51,1 млрд грн, що підкреслює орієнтацію банку на підтримку стратегічно важливих клієнтів. Кредитування фізичних осіб на кінець 2023 року склало 6,25 млрд грн, демонструючи поступове скорочення. Незважаючи на це, банк продовжує підтримувати роздрібних клієнтів, зокрема через програми реструктуризації та спеціальні умови кредитування. Кредитний портфель бізнес-банкінгу, спрямованого на малий і мікробізнес, на кінець 2023 року становив 6,68 млрд грн, з яких 4,46 млрд грн припадало на малий бізнес, а 2,22 млрд грн — на мікропідприємства.

Управління ризиками є фундаментальним інструментом для захисту активів та доходів АТ «Райффайзен Банк» від потенційних втрат. Це забезпечує систематичний підхід до мінімізації можливих відхилень у доходах від запланованих бюджетних показників, відповідно до затвердженої стратегії та цілей банку.

В залежності від ситуації, банк застосовує один або декілька методів управління ризиками, серед яких:

– Уникнення ризику: Повне уникнення певних видів діяльності або операцій, що можуть нести високий ризик.

– Мінімізація ризику: Впровадження заходів для зменшення ймовірності або наслідків ризику.

– Передача ризику: Передача частини ризику іншим суб’єктам, наприклад, через страхування або хеджування.

– Прийняття ризику: Усвідомлення та прийняття певного рівня ризику, якщо потенційні вигоди перевищують можливі втрати.

Усі ризики банку регулярно оцінюються та аналізуються на предмет їхньої відповідності та суттєвості відповідно до встановлених процедур Групи

Raiffeisen Bank International (РБІ). Цей процес дозволяє визначити пріоритетні напрямки, які є найбільш критичними для діяльності банку. Результатом загальної оцінки є ризик-профіль банку, який містить детальну інформацію про кожен вид ризику та його зміни порівняно з попереднім роком.

Щороку банк визначає свій рівень ризиків, який він готовий прийняти для досягнення стратегічних цілей та виконання бізнес-плану. Це стосується як загальної стратегії ризик-менеджменту, так і окремих видів ризиків, які банк вважає доцільними для утримання та контролю.

Основними елементами системи управління ризиками в АТ «Райффайзен Банк» є (рисунок 3.1):

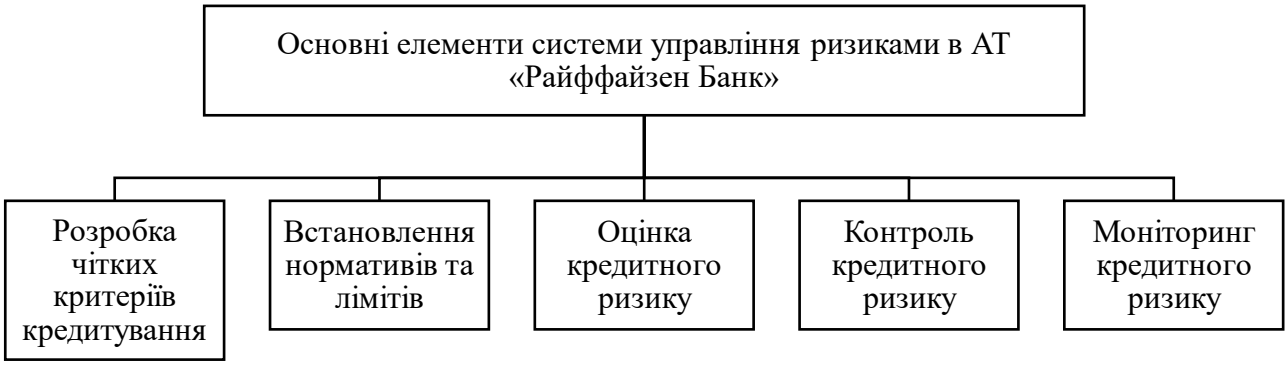

Рисунок 3.1 - Основні елементи системи управління ризиками в АТ «Райффайзен Банк» [складено автором]

Ці елементи забезпечують комплексний підхід до управління ризиками, спрямований на зменшення їх впливу на діяльність банку, підвищення стабільності кредитного портфеля та ефективності кредитної політики.

АТ «Райффайзен Банк» впроваджує систематичний підхід до управління кредитними ризиками через присвоєння внутрішніх рейтингів кожному кредиту в портфелі. У таблиці 3.1. представлено динаміку максимального кредитного ризику та рівня фінансового забезпечення активів АТ «Райффайзен Банк» за 2022-2023 роки. Дані дозволяють оцінити структуру кредитного портфеля банку, концентрацію ризиків за різними категоріями клієнтів і партнерів, а також рівень їхнього покриття забезпеченням.

Таблиця 3.1 – Динаміка максимального кредитного ризику та забезпечення в АТ «Райффайзен Банк» в 2022-2023 р.р.

Показник	2022 р., тис. грн		2023 р., тис. грн	
	максимальний рівень	забезпечення	максимальний рівень	забезпечення
1	2	3	4	5
Кредити та аванси банкам:				
Національний банк України	30 158 059	–	34 736 336	–
Іноземні банки	8 785 078	–	6 623 919	–
Міжнародні фінансові організації	135 643	–	1 976 617	–
Разом	39 078 780	–	43 336 872	–
Кредити та аванси клієнтам:				
Великі підприємства	50 052 390	12 749 731	43 300 503	15 284 545
Фізичні особи	4 421 023	238 471	4 237 374	194 316
Малі підприємства	4 986 630	975 176	3 429 106	828 806
Мікро-підприємства	2 252 914	256 814	1 587 000	146 210
Разом	61 712 957	14 220 192	52 553 983	16 453 877
Договірні та умовні фінансові зобов’язання:				
Зобов'язання за кредитами	22 176 917	7 935	25 478 404	33 715
Договори фінансової гарантії	6 074 601	441 981	7 426 307	756 089
Разом	28 251 518	449 916	32 904 711	789 804
ВСЬОГО	129 043 255	14 670 108	128 795 566	17 243 681

На кінець 2023 року максимальний рівень кредитів та авансів клієнтам банку становив 52 553 983 тис. грн, що на 14,84% менше порівняно з 2022 роком (61 712 957 тис. грн). Найбільший обсяг кредитів у 2023 році припадав на великі підприємства — 43 300 503 тис. грн, що свідчить про важливість співпраці банку з великим бізнесом, який залишається основним сегментом у кредитному портфелі. Водночас обсяги кредитування фізичних осіб, малого та мікробізнесу зменшилися, що, ймовірно, пов’язано із загальними ризиками та економічною нестабільністю.

Кредити малому бізнесу скоротилися до 3 429 106 тис. грн, а кредити мікропідприємствам — до 1 587 000 тис. грн. Кредитування фізичних осіб

зменшилось до 4 237 374 тис. грн, демонструючи поступове скорочення у цьому сегменті.

Для ефективного управління кредитними ризиками АТ «Райффайзен Банк» послідовно впроваджує заходи, спрямовані на мінімізацію втрат, забезпечення об'єктивної оцінки ризиків та підвищення ефективності контролю. Завдяки цим зусиллям банк зберігає фінансову стійкість і стабільність своєї діяльності навіть у складних економічних та геополітичних умовах.

Згідно з організаційно-економічним механізмом управління кредитним ризиком АТ «Райффайзен Банк» (див. Додаток В), головною метою управління кредитними ризиками є їхній ефективний контроль, об'єктивна оцінка та можливість своєчасного запобігання виникненню. Це включає зменшення збитків від кредитної діяльності та підтримку фінансової стабільності банку.

Для кращого розуміння системи управління кредитними ризиками в АТ «Райффайзен Банк», рисунок 3.2 демонструє основні принципи, які лежать в основі цього процесу. Ця візуальна схема підкреслює ключові компоненти та підходи, що дозволяють банку ефективно контролювати ризики, знижувати потенційні втрати та підтримувати стабільність фінансової діяльності навіть у нестабільних умовах ринку.

Рисунок 3.2 - Принципи управління кредитними ризиками АТ «Райффайзен Банк» [39]

Завдяки цим принципам АТ «Райффайзен Банк» забезпечує надійне управління кредитними ризиками, що сприяє підтримці фінансової стабільності та довгостроковій стійкості банку на ринку.

Організаційно-економічний механізм управління кредитним ризиком (Додаток В) сприятиме реалізації стратегічних напрямків розвитку АТ «Райффайзен Банк» (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Ключові стратегічні напрямки розвитку АТ «Райффайзен Банк» [39]

Стратегічний напрямок	**Опис**
Зміцнення лідерських позицій на національному ринку	Активна конкуренція та розширення впливу через інноваційні продукти та послуги, що дозволяє банку стати провідним гравцем у галузі.
Надання високоякісних та професійних банківських послуг	Постійне підвищення рівня обслуговування клієнтів, розширення асортименту фінансових продуктів та впровадження найкращих практик у всіх бізнес-напрямках.

Завершення табл. 3.2

Розвиток прибуткових бізнес-сегментів з урахуванням ризиків	Аналіз та вибір сегментів за критеріями рентабельності та ризиків, що забезпечує сталий та збалансований розвиток банку.
Забезпечення стабільної ресурсної бази	Активна робота з існуючими та новими клієнтами, спрямована на залучення довгострокових ресурсів та зміцнення фінансової бази банку.
Органічне зростання роздрібного та корпоративного бізнесу	Диверсифікація бізнес-сегментів для уникнення концентрації на одному напрямку, що сприяє стабільності та гнучкості бізнес-моделі.
Розвиток сервісної моделі та інвестиції в нові послуги	Впровадження інноваційних рішень, зокрема цифрових технологій, для підвищення конкурентоспроможності, задоволення сучасних потреб клієнтів та оптимізації внутрішніх процесів.
Підтримка та підвищення ефективності операційної діяльності	Оптимізація процесів для зниження витрат, підвищення продуктивності та забезпечення високого рівня обслуговування клієнтів.
Оптимізація структури управління бізнес-сегментами	Вдосконалення організаційної структури для забезпечення гнучкості, ефективності управління та швидкого реагування на зміни ринкових умов.
Розвиток інформаційних технологій	Забезпечення технологічної підтримки запланованого зростання бізнесу, впровадження сучасного програмного забезпечення для зменшення витрат на обслуговування та підвищення ефективності операцій.
Інтеграція стійких практик управління ризиками та інноваційних підходів	Впровадження передових методів управління ризиками та використання новітніх технологій для забезпечення довгострокової стабільності та конкурентоспроможності банку.

Завдяки цим напрямам АТ «Райффайзен Банк» зможе не лише зміцнити свої позиції на ринку, але й забезпечити стабільний та стійкий розвиток у довгостроковій перспективі, адаптуючись до динамічних змін економічного та геополітичного середовища.

Цей механізм забезпечить АТ «Райффайзен Банк» ефективну реалізацію стратегічних напрямків розвитку, спрямованих на зміцнення лідерських позицій на банківському ринку та підвищення рівня обслуговування клієнтів. Завдяки диференційованим ключовим пріоритетам для сегментів юридичних та фізичних

осіб, банк зможе більш точно відповідати на специфічні потреби та очікування кожної групи клієнтів. Це дозволяє створювати персоналізовані рішення, що підвищують задоволеність клієнтів та сприяють їхній лояльності.

Крім того, впровадження цього механізму сприяє оптимізації внутрішніх процесів, підвищенню ефективності операційної діяльності та впровадженню інноваційних технологій, що дозволяє банку швидко адаптуватися до змін на ринку та забезпечувати стабільне зростання навіть у складних економічних умовах.

Управління кредитними ризиками, їх зниження та раціональне керування кредитним портфелем є ключовими аспектами банківської діяльності, особливо в умовах сучасних економічних викликів та загроз. Рівень кредитних ризиків значною мірою залежить від обраної банком стратегії розвитку та ефективності її впровадження.

При виборі агресивної стратегії, високий апетит до ризику може призвести до значних кредитних втрат, частина яких може залишитися непокритою економічним капіталом. У той же час, стабільна стратегія передбачає помірний ризик-апетит, що дозволяє повністю покривати фінансові ризики, включаючи кредитні, за рахунок економічного капіталу. Антикризова стратегія, навпаки, орієнтована на мінімізацію фінансових ризиків, які покриваються з надлишком, забезпечуючи високий рівень стійкості банку до зовнішніх і внутрішніх викликів.

Для АТ «Райффайзен Банк» в поточних умовах найбільш доцільною є антикризова стратегія, спрямована на мінімізацію ризиків та забезпечення стабільності діяльності. Впровадження цієї стратегії дозволяє банку підвищити здатність протистояти негативним впливам як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, сприяючи стабільній роботі та зміцненню фінансової стійкості не лише самого банку, а й секторів економіки, які він обслуговує.

Антикризова стратегія включає ряд заходів, таких як посилення контролю за кредитними операціями, впровадження передових методів оцінки кредитоспроможності клієнтів, а також активне управління кредитним

портфелем з метою зниження концентрації ризиків. Крім того, банк фокусується на розвитку цифрових технологій та автоматизації процесів, що сприяє підвищенню ефективності роботи та зниженню операційних витрат.

Успішна реалізація антикризової стратегії стане запорукою довготривалого розвитку, надійності та ефективності роботи АТ «Райффайзен Банк» в умовах складного ринкового середовища. Це дозволить банку не лише зберегти свої лідерські позиції на ринку, але й забезпечити високий рівень довіри серед клієнтів та партнерів, що є невід'ємною складовою стабільного та стійкого зростання.

Одним із перспективних напрямів удосконалення управління ризиками є застосування кількісних методів оцінки кредитного портфеля. У цій сфері метод Монте-Карло займає провідне місце завдяки своїй здатності моделювати різноманітні сценарії розвитку подій та визначати ймовірність виникнення фінансових втрат. Цей метод дозволяє враховувати комплексні фактори, які можуть впливати на платоспроможність позичальників, а також оцінювати ризик дефолту не лише окремих кредитів, але й усього портфеля [43].

Метод Монте-Карло базується на використанні випадкових величин для моделювання ймовірностей дефолтів та обчислення можливих збитків. У процесі симуляцій оцінюються:

– Очікувані втрати, що відображають середній рівень збитків за всіма сценаріями;

– Максимальні втрати, що визначають найгірший сценарій для кредитного портфеля;

– Загальна ймовірність дефолту, яка враховує усі кредити в портфелі.

У практичній діяльності АТ «Райффайзен Банк» цей метод дозволяє:

– Здійснювати точну оцінку ризиків у розрізі індивідуальних кредитів та всього портфеля;

– Прогнозувати вплив економічних змін на платоспроможність позичальників;

– Оптимізувати розподіл ресурсів між кредитними продуктами;

– Забезпечувати обґрунтованість рішень щодо формування резервів.

Наступні розрахунки демонструють практичну реалізацію методу Монте-Карло для оцінки кредитного портфеля банку.

У таблиці 3.3 наведено приклад значень параметрів для чотирьох кредитів.

Таблиця 3.3 – Параметри кредитного портфеля

Кредит	Сума кредиту	Ймовірність дефолту	Втрати при дефолті	Експозиція на момент дефолту
1	1000000	0,02	0,45	1000000
2	2000000	0,05	0,40	2000000
3	1500000	0,1	0,50	1500000
4	3000000	0,03	0,50	3000000

Збитки по кожному кредиту визначаються за формулою:

$$L_i = S_i \times LGD_i \tag{3.1}$$

де:

L_i – збитки за і-м кредитом,

S_i — сума кредиту для і-го позичальника,

LGD_i – втрати при дефолті (Loss Given Default) для і-го позичальника.

Розрахуємо збитки для кожного кредиту:

Для Кредиту 1:

$$L_1 = 1{,}000{,}000 * 0.45 = 450{,}000 \text{ грн}$$

Для Кредиту 2:

$$L_2 = 2{,}000{,}000 * 0.40 = 800{,}000 \text{ грн}$$

Для Кредиту 3:

$$L_3 = 1{,}500{,}000 * 0.50 = 750{,}000 \text{ грн}$$

Для Кредиту 4:

$$L_4 = 3{,}000{,}000 * 0.50 = 1{,}500{,}000 \text{ грн}$$

Ці значення можна відобразити в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Розрахунок збитків по кредитах

Кредит	Сума кредиту	Ймовірність дефолту	Втрати при дефолті
1	1000000	0,45	450000
2	2000000	0,40	800000
3	1500000	0,50	750000
4	3000000	0,50	1500000

Для кожного кредиту генерується випадкова величина D_i, яка визначає, чи відбудеться дефолт. Ця величина розподілена рівномірно на інтервалі [0,1]

$D_i \sim U(0, 1)$, де U(0,1) – рівномірний розподіл, що рівномірно розподілена на відрізку [0, 1].

Умови дефолту:

– Якщо $D_i \leq PD_i$ (ймовірність дефолту для і-го кредиту), то дефолт відбувається.

– Якщо $D_i > PD_i$, дефолт не відбувається.

Наприклад:

Для Кредиту 1 ймовірність дефолту (PD) становить 0.02. Якщо $D_i = 0.01$, то дефолт відбувається, і банк не отримає всю суму кредиту.

Для Кредиту 2 ймовірність дефолту (PD) становить 0.05. Якщо $D_i = 0.06$, то дефолт не відбудеться.

Цей процес повторюється для всіх кредитів у портфелі.

Після проведення симуляцій для кожного кредиту, визначаються дефолти, а загальні збитки портфеля обчислюються як сума збитків за всіма кредитами, де дефолт відбувся.

Очікувані збитки — це середнє значення загальних збитків за результатами всіх симуляцій. Цей показник є важливим інструментом для банку, оскільки дозволяє оцінити середній рівень збитків на основі ймовірностей дефолту для кожного кредиту.

Формула для обчислення очікуваних збитків:

$$EL = \frac{1}{M}\sum_{j=1}^{M} L_p^{(j)} \tag{3.2}$$

де:

M – кількість симуляцій,

$L_p^{(j)}$ – загальні збитки портфеля у j-й симуляції.

Розрахунок:

Було здійснено 10,000 симуляцій. Після кожної симуляції розраховували загальні збитки для портфеля, які наведені в таблиці:

Загальні збитки по всіх симуляціях сумуються, після чого ми ділимо їх на кількість симуляцій для отримання очікуваних збитків (EL):

EL = (1 / 10,000) * (1,500,000 + 2,000,000 + 1,200,000 + ... + 1,800,000)

Сума загальних збитків по всіх симуляціях складає 15,000,000,000 грн. Тоді:

EL = (1 / 10,000) * 15,000,000,000 = 1,500,000 грн

Отже, очікувані збитки для портфеля складають 1,500,000 грн. Це допомагає банку заздалегідь оцінити фінансові втрати й підготуватися до можливих ризиків. Цей показник використовується для визначення обсягу резервів і капіталу, необхідного для покриття кредитного ризику.

Максимальні збитки (Maximum Loss, ML) визначаються як найбільше значення загальних збитків серед усіх проведених симуляцій. Цей показник дає змогу оцінити гірший можливий сценарій для портфеля та визначити

максимально можливі втрати, що є критично важливим для управління ризиками.

Формула для обчислення максимальних збитків:

$$ML = \max(L_p^{(j)}) \tag{3.3}$$

де:

$L_p^{(j)}$ – загальні збитки портфеля у j-й симуляції.

Для розрахунку максимальних збитків потрібно вибрати найбільше значення серед усіх симуляцій. Якщо максимальні збитки серед 10,000 симуляцій становлять 3,000,000 грн, то:

$$ML = \max(1{,}500{,}000,\ 2{,}000{,}000,\ \ldots,\ 3{,}000{,}000) = 3{,}000{,}000 \text{ грн}$$

Отже, максимальні збитки в портфелі на основі проведених симуляцій становлять 3,000,000 грн. Максимальні збитки допомагають банку підготуватися до найгіршого сценарію, забезпечуючи достатні резерви для покриття потенційних втрат. Аналіз максимальних збитків дозволяє виявити найбільш ризикові кредити в портфелі та розробити стратегії для їхнього зниження.

Ймовірність дефолту портфеля (Portfolio Default Probability, PD) визначається як середнє значення індикаторів дефолту по всіх симуляціях. Для кожної симуляції використовується індикатор дефолту:

- 1, якщо дефолт відбувся (збитки перевищують 0),
- 0, якщо дефолт не відбувся.

Цей показник дозволяє оцінити загальний рівень ризику дефолту для всього портфеля.

Ймовірність дефолту портфеля обчислюється як:

$$PD = \frac{1}{M} \sum_{j=1}^{M} I(D_p^{(j)}) \quad (3.4)$$

де:

M – кількість симуляцій,

$I(D_p^{(j)})$ – індикатор дефолту в j-й симуляції (1 — дефолт, 0 — без дефолту).

Розрахунок:

Якщо дефолт стався в 2,000 з 10,000 симуляцій, то ймовірність дефолту буде розраховуватися як:

$$PD = (1 / 10{,}000) * 2{,}000 = 0.20$$

Отже, ймовірність дефолту портфеля становить 20%. Ймовірність дефолту портфеля є важливим показником для банку, що дає змогу оцінити загальну стабільність портфеля.

Таблиця 3.5 – Підсумки статистичних показників

Статистичний показник	Значення
Очікувані збитки	1500000
Максимальні збитки	3000000
Ймовірність дефолту	20%

Оцінка очікуваних збитків (EL), максимальних збитків (ML) та ймовірності дефолту портфеля (PD) є фундаментальним етапом у розумінні потенційних ризиків та прийнятті обґрунтованих управлінських рішень.

Очікувані збитки (EL). Показують середній рівень втрат, які банк може зазнати за умов реалізації ймовірності дефолту. У нашому прикладі при PD = 20% банк очікує середні втрати у розмірі 1,500,000 грн. Цей показник допомагає спрогнозувати обсяг резервів, необхідних для підтримання фінансової стабільності.

Максимальні збитки (ML). Дозволяють оцінити граничний рівень втрат за найгірших сценаріїв. Виявлення таких сценаріїв забезпечує можливість своєчасного реагування та розробки планів щодо зниження впливу ризиків. У наведеному прикладі максимальні втрати сягають 3,000,000 грн.

Ймовірність дефолту портфеля (PD). Значення в 20% свідчить про те, що дефолти можуть стосуватися певної частини кредитного портфеля. Це вказує на необхідність врахування цих ризиків при стратегічному плануванні й управлінні кредитними ресурсами.

Метод Монте-Карло є потужним інструментом для оцінки кредитних ризиків, оскільки дозволяє враховувати як середні втрати, так і екстремальні сценарії. Він враховує непередбачуваність економічних умов, що особливо важливо в умовах високої невизначеності, та дозволяє оцінювати втрати за різними сценаріями, беручи до уваги вплив макроекономічних факторів і специфічні характеристики кредитного портфеля. Крім того, оцінка показників очікуваних збитків (EL), максимальних збитків (ML) та ймовірності дефолту (PD) сприяє підвищенню точності прогнозів, що дає змогу виявити потенційні проблеми ще на ранніх етапах.

Однак для більш точних прогнозів доцільно проводити подібні симуляції на регулярній основі, оновлюючи модель з урахуванням змін у макроекономічних показниках, внутрішніх політиках банку та змін у фінансовому середовищі. Крім того, рекомендується поєднувати метод Монте-Карло з іншими інструментами управління кредитними ризиками, такими як стрес-тестування, для досягнення більш комплексної та точної оцінки ризиків.

Використання методу Монте-Карло дозволяє значно підвищити ефективність управління кредитними ризиками, оскільки він надає можливість оцінити ризики з урахуванням різних факторів і непередбачуваних ситуацій, що в свою чергу дає можливість знижувати потенційні збитки і оптимізувати кредитну політику банку.

3.2. Можливості застосування міжнародного досвіду в управлінні кредитними ризиками в Україні

У період з 2019 по 2023 роки банківський сектор України пережив низку серйозних випробувань, які стали тестом на його стійкість та гнучкість. Пандемія COVID-19 у 2020 році спричинила глобальну економічну кризу, що принесла нові виклики та загрози для фінансової системи країни. Уповільнення економічного зростання та невизначеність на ринках ускладнили швидке подолання наслідків кризи, змусивши банки адаптувати свої стратегії та підходи до управління ризиками.

Ситуація погіршилася у 2022 році з початком повномасштабного військового вторгнення Росії в Україну. Воєнні дії призвели до додаткових кредитних ризиків і суттєвого погіршення якості кредитних портфелів українських банків. Руйнування інфраструктури, знищення підприємств і зниження платоспроможності населення негативно вплинули на фінансову стабільність банківської системи.

Незважаючи на ці складнощі, кредитування залишається основою банківського бізнесу. Головна мета банків полягає в досягненні комерційного успіху шляхом зміцнення та підвищення надійності своїх кредитних портфелів, що забезпечує максимальну дохідність при прийнятному рівні ризику. В умовах економічної нестабільності ефективне управління кредитним ризиком набуває особливого значення.

Світовий досвід показує, що багато іноземних банків для аналізу кредитного ризику використовують спеціалізовані методики кредитного рейтингу. Ці системи оцінки включають набір параметрів для визначення кредитоспроможності позичальника та відзначаються комплексністю та можливістю порівняння різних факторів ризику. Наприклад, англійські клірингові банки застосовують методики "CAMPARI" та "PARSEL" для оцінки ймовірності невиконання кредитних зобов'язань позичальниками.

Таблиця 3.6 – Складові методик «CAMPARI» і «PARSEL» [13; 19]

«CAMPARI»	«PARSEL»
C (Character) – Репутація позичальника, його кредитна історія та довіра з боку банку.	P (Person) – Інформація про особу потенційного позичальника, його репутація та надійність.
A (Ability) – Оцінка бізнесу позичальника, його фінансового стану та можливостей заробітку.	A (Amount) – Обґрунтування суми запитуваного кредиту та її відповідність потребам позичальника.
M (Means) – Аналіз необхідності звернення за позикою, власні ресурси позичальника.	R (Repayment) – Здатність та можливість погашення кредиту в узгоджені строки.
P (Purpose) – Ціль кредиту, на що будуть використані запозичені кошти.	S (Security) – Оцінка забезпечення кредиту, наявність застави або гарантій.
A (Amount) – Обґрунтування запитуваної суми кредиту та її адекватність цілям.	E (Expediency) – Доцільність надання кредиту, відповідність цілей позичальника стратегії банку.
R (Repayment) – Здатність погашення кредиту, прогноз грошових потоків.	L (Remuneration) – Винагорода банку (процентна ставка) за ризик надання кредиту.
I (Insurance) – Способи страхування кредитного ризику, наявність забезпечення або страхування.	

Американські банки у своїй практиці використовують «правило п'яти С».

Таблиця 3.7 – Складові методики «правило п'яти С» [13; 19]

Компонент	Опис
1 C (Character)	Репутація позичальника, ступінь відповідальності, готовність і бажання сплатити борг.
2 C (Capacity to Pay)	Фінансові можливості позичальника, ретельний аналіз доходів, витрат і перспектив їхнього розвитку.
3 C (Capital)	Капітал і майно позичальника, що демонструють його фінансову стійкість.
4 C (Collateral)	Забезпечення позики, включаючи достатність, якість і ступінь реалізації заставного майна.

Завершення табл. 3.7

5 C (Current Business Conditions and Goodwill)	Загальні економічні умови, які визначають діловий клімат і впливають на стан банку та позичальника.

До стандартних критеріїв оцінки кредитоспроможності позичальників іноді додають шостий компонент—"6 C" (Control). Цей елемент передбачає контроль за законодавчими аспектами діяльності позичальника та його відповідністю внутрішнім стандартам банку. Завдяки включенню цього критерію, іноземні банки успішно мінімізують кредитні ризики, що дозволяє їм ефективно організовувати кредитні процеси та формувати високоякісний кредитний портфель.

Особливу увагу варто звернути на підхід американських банків, які ретельно аналізують зовнішні фактори, що можуть вплинути на кредитоспроможність позичальників. Ці фактори зазвичай не залежать від діяльності самого банку і включають:

– Недостатній початковий капітал підприємства.
– Неефективний менеджмент та управлінські практики.
– Високі операційні витрати та несприятливі фінансові показники.
– Жорстку конкуренцію на ринку.
– Економічний спад або нестабільність в країні.
– Швидкі темпи зростання продажів, що можуть бути непропорційні ресурсам компанії

Світова банківська практика використовує різноманітні інструменти для мінімізації кредитних ризиків:

– Сек'юритизація: перетворення кредитних активів у цінні папери для продажу інвесторам, що дозволяє перерозподілити ризики.
– Скоринг: застосування статистичних моделей та алгоритмів для оцінки ймовірності дефолту позичальника.
– Продаж кредитів: передача кредитних зобов'язань іншим фінансовим установам або інвесторам.

– Створення кредитних бюро: обмін інформацією про кредитну історію клієнтів між банками для підвищення прозорості та точності оцінки ризиків.

– Страхування кредитів: використання страхових продуктів для захисту від можливих фінансових втрат у разі неплатежів.

Додатково до традиційних методів, сучасні банки впроваджують інноваційні підходи: використання штучного інтелекту та машинного навчання, розробка комплексних систем ризик-менеджменту, партнерство з фінтех-компаніями, екологічні та соціальні критерії.

Сек'юритизація є процесом перетворення фінансових активів на цінні папери. Цей механізм дозволяє фінансовим установам отримувати додаткові кошти шляхом випуску та розміщення цінних паперів, забезпечених майбутніми грошовими потоками від наявних активів.

Використання сек'юритизації надає банкам та іншим фінансовим інститутам можливість підвищити ліквідність, диверсифікувати джерела фінансування та ефективно управляти ризиками. Цей інструмент став невід'ємною частиною сучасної фінансової системи, сприяючи розвитку ринків капіталу та розширенню інвестиційних можливостей.

У міжнародній фінансовій практиці виділяють три основні типи сек'юритизації (рис. 3.3):

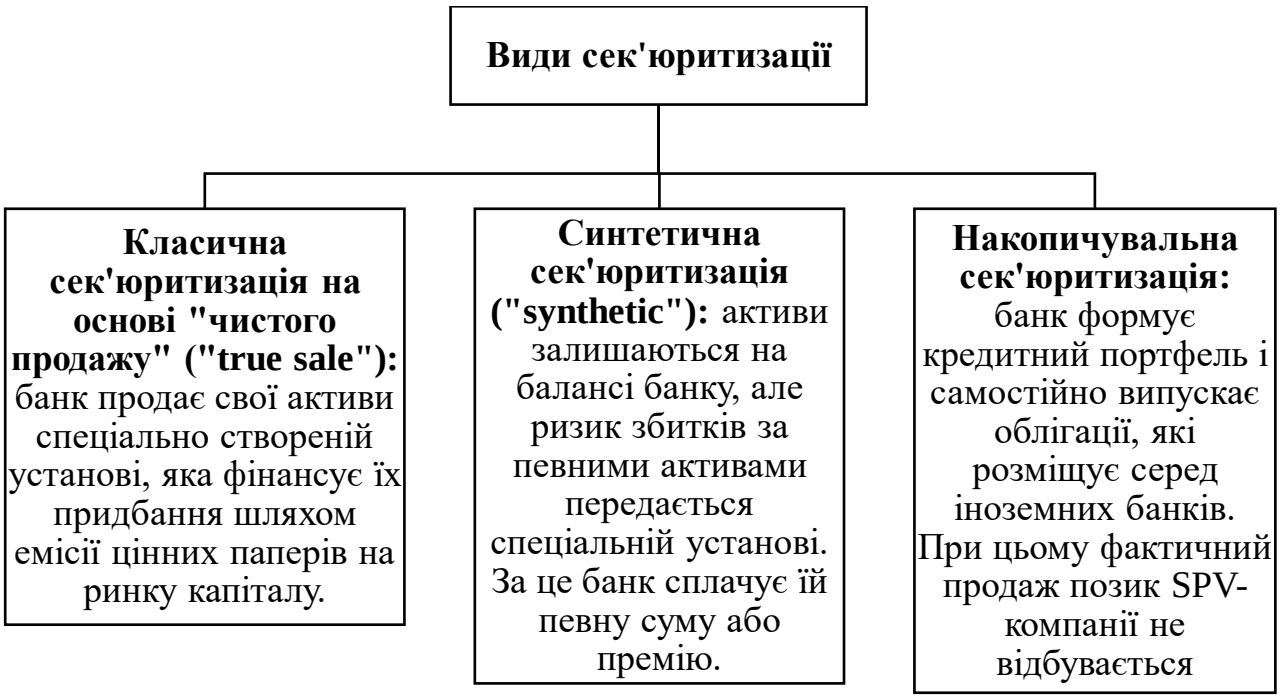

Рисунок 3.3 - Види сек’юритизації, які виділяють у світовій практиці [46]

Варто відзначити, що сек'юритизація не лише сприяє підвищенню ліквідності фінансових установ, але й розширює можливості для інвесторів. Інвестори отримують доступ до нових фінансових інструментів з різними рівнями ризику та дохідності, що дозволяє їм формувати більш диверсифіковані портфелі.

Проте, використання сек'юритизації потребує ретельного управління та контролю. Недостатня прозорість або неправильна оцінка ризиків можуть призвести до негативних наслідків для фінансової системи, що було продемонстровано під час фінансової кризи 2008 року.

Для України впровадження сек'юритизації може стати важливим кроком у розвитку фінансового ринку. Це дозволить банкам ефективніше управляти своїми активами та залучати додаткові інвестиції. Крім того, розвиток сек'юритизації сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських фінансових установ на міжнародній арені.

У сучасній банківській практиці Західної Європи та США одним із найефективніших методів оцінки кредитного ризику є кредитний скоринг. Ця

технологія дозволяє фінансовим установам об'єктивно визначати платоспроможність як потенційних, так і наявних клієнтів шляхом присвоєння балів на основі аналізу їхніх характеристик [37].

Кредитний скоринг базується на статистичних моделях та алгоритмах, які прогнозують ймовірність своєчасного погашення кредиту. Використовуючи різноманітні дані про клієнта—фінансовий стан, кредитну історію, демографічні показники тощо—банки можуть більш точно оцінювати ризики, пов'язані з наданням позик.

Використання скорингових систем приносить низку значних переваг та недоліків для кредитно-фінансових установ (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 Переваги та недоліки кредитного скорингу [25**;** 23]

Переваги	**Недоліки**
Ефективна оцінка кредитоспроможності: дозволяє точно визначати ризики, пов'язані з кредитуванням клієнтів	Можливі помилки в моделях: неточності або застарілі дані можуть призвести до неправильних рішень
Прискорення ухвалення рішень: автоматизація процесу оцінки зменшує час розгляду заявок	Висока залежність від якості даних: неточні або неповні дані знижують ефективність скорингу
Зниження операційних витрат: оптимізація процесів веде до економії ресурсів банку	Початкові витрати на впровадження: необхідні інвестиції в розробку та підтримку скорингових систем
Сегментація клієнтів: дозволяє пропонувати персоналізовані продукти та умови	Ризик дискримінації: використання певних критеріїв може несправедливо відхиляти деяких позичальників
Покращення управління ризиками: допомагає зменшити рівень прострочених кредитів і дефолтів	Необхідність постійного оновлення: моделі потребують регулярного коригування відповідно до змін ринку
Підвищення задоволеності клієнтів: швидке обслуговування покращує клієнтський досвід	Можливість кібератак: автоматизовані системи можуть стати мішенню для зловмисників

Кредитний скоринг є потужним інструментом для підвищення ефективності банківської діяльності, особливо в управлінні кредитними

ризиками. Він допомагає банкам швидко та об'єктивно оцінювати кредитоспроможність клієнтів, зменшуючи кількість проблемних кредитів та підвищуючи задоволеність клієнтів. Однак для максимального використання його переваг необхідно враховувати недоліки та виклики, такі як необхідність в якісних даних та постійному оновленні моделей.

В Україні кредитний скоринг поступово стає невід'ємною частиною банківської практики для оцінки кредитоспроможності позичальників. Цей інструмент дозволяє фінансовим установам швидко та об'єктивно визначати рівень ризику при наданні кредитів, що особливо важливо в умовах зростання конкуренції та потреби в оптимізації процесів. Хоча впровадження кредитного скорингу має багато переваг, існують і певні виклики, такі як необхідність у високоякісних даних та інвестиціях у технологічну інфраструктуру. Проте, з урахуванням глобальних тенденцій та підтримки з боку регуляторів, кредитний скоринг в Україні має значний потенціал для подальшого розвитку. Це сприятиме не лише підвищенню ефективності банківської системи, але й стимулюватиме економічне зростання країни шляхом розширення доступу до фінансових ресурсів для населення та бізнесу.

У країнах із розвиненою ринковою економікою банки активно застосовують практику передачі кредитів іншим інвесторам як ефективний метод управління кредитним ризиком. Після детального аналізу свого кредитного портфеля фінансові установи можуть вирішити продати частину наданих позик, що дозволяє їм частково або повністю повернути вкладені кошти [14].

Продаж кредитів дає банкам можливість знизити кредитний ризик, підвищити ліквідність і спрямувати вивільнені кошти на більш прибуткові проєкти, що сприяє оптимізації балансу та ефективнішому управлінню ресурсами. Водночас цей підхід має недоліки: банк може втратити потенційний дохід від відсотків, ризикує погіршити відносини з клієнтами, стикається з додатковими операційними витратами та може мати труднощі з пошуком покупців для певних видів кредитів.

Використовуючи різні техніки продажу кредитів, банки-продавці часто зберігають за собою права на обслуговування боргу. Це означає, що, незважаючи на передачу кредиту іншому інвестору, банк продовжує управляти взаємовідносинами з позичальником, що може приносити додатковий дохід і підтримувати клієнтську базу.

У різних країнах застосовуються специфічні підходи до викупу проблемних кредитів у банків [19]:

– Через центральний банк: У Польщі, Угорщині та Чилі центральні банки безпосередньо викуповують проблемні активи, допомагаючи фінансовим установам очистити свої баланси.

– Через агенції з реструктуризації: У США, Південній Кореї, Мексиці та Чехії створені спеціалізовані агенції, які займаються реструктуризацією та управлінням проблемними кредитами.

Продаж кредитів не лише знижує кредитний ризик, але й підвищує ліквідність банку, дозволяючи швидше реагувати на ринкові зміни. Крім того, ця практика сприяє розвитку вторинного ринку кредитів, що підвищує загальну стійкість фінансової системи.

Застосування продажу кредитів як метод управління кредитним ризиком є ефективним інструментом, який дозволяє банкам оптимізувати свої ресурси та підвищити прибутковість. Враховуючи успішний досвід розвинених країн, впровадження подібних практик може бути корисним і для фінансових установ в інших економіках, включаючи Україну. Це сприятиме зміцненню фінансової стійкості банків та розширенню їхніх можливостей на ринку.

Одним із потужних інструментів у цій сфері є створення та використання кредитних бюро. Ці установи надають банкам доступ до детальної інформації про кредитну історію та платоспроможність клієнтів, що дозволяє приймати більш обґрунтовані рішення при наданні позик.

У міжнародній практиці кредитні бюро поділяються на два основні типи: державні та приватні. У багатьох країнах цей сектор є або олігополістичним, де

ринок контролюють декілька великих гравців, або монополістичним, де домінує одна установа. Наприклад:

– Олігополістичний ринок: Японія, Великобританія, США.

– Монополістичний ринок: Франція, Ірландія, Фінляндія, Китай.

У Сполучених Штатах діють три провідні кредитні бюро, які спеціалізуються на роздрібному сегменті та тісно співпрацюють між собою: Experian, TransUnion та Equifax — спеціалізуються на роздрібному сегменті та тісно співпрацюють між собою. Крім того, Dun & Bradstreet зосереджується на корпоративних клієнтах [15].

У Європі кредитні бюро, як державні, так і приватні, активно функціонують у Німеччині, Бельгії, Португалії, Іспанії та Італії. Термін зберігання інформації варіюється: у Бельгії та Швеції — до 10 років, у Данії — 5 років, у Нідерландах — інформація про непогашені кредити зберігається безстроково і видаляється лише через 5 років після погашення заборгованості [14].

Кредитні бюро відіграють важливу роль у зміцненні фінансової стабільності. Вони надають банкам можливість оцінити ризики, пов'язані з кредитуванням конкретних клієнтів, що сприяє зниженню рівня проблемних кредитів і підвищенню прибутковості банків.

В Україні створення та розвиток кредитних бюро є важливим кроком для підвищення ефективності управління кредитним ризиком у банківському секторі. Кредитні бюро збирають та надають інформацію про кредитну історію позичальників, що дозволяє фінансовим установам більш точно оцінювати платоспроможність клієнтів і приймати обґрунтовані рішення щодо надання кредитів. Впровадження кредитних бюро в Україні сприяє зниженню кредитних ризиків, підвищує ефективність роботи банків та підтримує економічне зростання шляхом забезпечення більш прозорого та надійного кредитного ринку.

Ефективне управління кредитним ризиком є одним із ключових завдань банківських установ. Страхування кредитних ризиків виступає дієвим інструментом, який дозволяє банкам захистити себе від можливих фінансових

втрат через неповернення позик. Спеціалізовані страхові компанії беруть на себе зобов'язання покрити збитки, пов'язані з невиконанням позичальниками своїх кредитних зобов'язань.

Для успішного страхування кредитів банки повинні мати детальну та актуальну інформацію про фінансовий стан потенційних клієнтів. Фінансові установи створюють власні бази даних і активно співпрацюють з іншими організаціями для обміну необхідною інформацією. Страхові компанії, які спеціалізуються на кредитному страхуванні, також обмінюються даними між собою, що підвищує точність оцінки ризиків і сприяє прийняттю обґрунтованих рішень.

Додатково до страхування кредитних ризиків, банки можуть користуватися даними державних кредитних реєстрів, які надають офіційну інформацію про кредитну історію позичальників. Співпраця з такими реєстрами та інформаційними агентствами підвищує прозорість фінансових операцій і сприяє зниженню ризиків неплатежів. Це, у свою чергу, зміцнює надійність та стабільність фінансової системи в цілому.

Під час надання кредитів банки можуть застосовувати різні форми страхового захисту для мінімізації ризиків (рис. 3.4):

Рис. 3.4 - Основні види страхового захисту в кредитуванні [7].

Переваги страхування кредитних ризиків:

– Захист фінансових установ: Страхування знижує можливі втрати банків від невиплат кредитів, підвищуючи їхню фінансову стабільність.

– Підвищення довіри клієнтів: Наявність страхування кредитів може підвищити довіру клієнтів до банку, оскільки вони відчувають додатковий рівень захисту.

– Оптимізація кредитної політики: Банки можуть більш впевнено надавати кредити, знаючи, що ризики частково або повністю покриті страхуванням.

– Регуляторні вимоги: У деяких країнах страхування кредитних ризиків є обов'язковим, що допомагає дотримуватися фінансових нормативів та стандартів.

Ефективне управління кредитними ризиками є одним із ключових завдань для банківських установ. Різні форми страхування кредитних ризиків надають

банкам можливість захиститися від потенційних фінансових втрат, що сприяє загальній стабільності та надійності фінансової системи.

Страхування кредитних ризиків є важливим інструментом для банків, що дозволяє їм ефективно управляти потенційними фінансовими втратами та підвищувати стабільність фінансової системи. Адаптація міжнародного досвіду та впровадження сучасних технологій у цю сферу сприятимуть зміцненню банківського сектору України, підвищуючи його конкурентоспроможність та фінансову стійкість.

Різноманітні методи управління кредитним ризиком, такі як кредитний скоринг, продаж кредитів, створення кредитних бюро та страхування кредитних ризиків, є незамінними інструментами для забезпечення фінансової стабільності банків. Впровадження цих методів в Україні може суттєво покращити якість кредитного портфеля, знизити рівень фінансових втрат та підвищити конкурентоспроможність банківських установ. Для успішної інтеграції необхідно розвивати інфраструктуру, інвестувати в сучасні технології, вдосконалювати законодавчу базу та забезпечити високий рівень підготовки персоналу. Таким чином, адаптація та впровадження передових міжнародних практик у сфері управління кредитним ризиком сприятимуть зміцненню фінансової системи України та підтримці її економічного зростання.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі було розглянуто основні напрями вдосконалення управління кредитними ризиками в комерційних банках на прикладі АТ «Райффайзен Банк Аваль». Аналіз підтвердив необхідність комплексного підходу до управління ризиками, який включає розробку стратегій оцінки, контролю та моніторингу кредитного портфеля.

У рамках дослідження було виконано моделювання за методом Монте-Карло, яке дозволило проаналізувати потенційний вплив різних сценаріїв

економічного розвитку на кредитний портфель банку. Результати цього аналізу підтвердили ефективність методу для прогнозування ризиків і розробки антикризових стратегій. Зокрема, метод Монте-Карло виявився дієвим у визначенні ризикових зон кредитного портфеля та оцінці ймовірності виникнення втрат за різних економічних умов.

Особлива увага була приділена адаптації міжнародного досвіду, зокрема використанню інструментів таких як скоринг, сек'юритизація, страхування кредитів та створення кредитних бюро.

Впровадження міжнародних практик у діяльність українських банків не лише підвищує ефективність управління ризиками, але й зміцнює стабільність фінансової системи в умовах економічної нестабільності. Особливу роль відіграє антикризовий підхід, який передбачає збільшення резервів, концентрацію на стратегічно важливих секторах економіки та мінімізацію ризиків. Запропоновані заходи спрямовані на забезпечення фінансової стійкості банків і зниження втрат від кредитної діяльності.

Таким чином, результати третього розділу підтверджують, що вдосконалення управління кредитними ризиками є ключовим для підвищення ефективності банківського сектору України, особливо в умовах сучасних викликів. Реалізація запропонованих рішень дозволить комерційним банкам зміцнити свої позиції на ринку, забезпечити фінансову стабільність та підвищити довіру клієнтів.

Висновки

Проведене дослідження підтвердило високу актуальність теми оцінки та управління кредитними ризиками у діяльності комерційних банків, особливо в умовах економічної нестабільності та посткризового розвитку банківської системи України.

Протягом роботи було досягнуто основних цілей та виконано поставлені завдання:

1. Сутність та роль кредитного ризику: Детально розкрито поняття кредитного ризику, його важливість у банківській діяльності та вплив на фінансову стабільність банківських установ. Встановлено, що кредитний ризик є одним із ключових факторів, що визначають фінансову стійкість та прибутковість банків.

2. Фактори кредитного ризику: Проведено аналіз основних факторів, що спричиняють виникнення кредитних ризиків, включаючи зовнішні, внутрішні та клієнтські чинники. Виокремлено ті, що найбільше впливають на якість кредитного портфеля банків, що дозволяє ефективніше управляти ризиками та мінімізувати потенційні втрати.

3. Методи оцінки кредитного ризику: Вивчено сучасні методи оцінки кредитних ризиків у міжнародній практиці та їх застосування в українському контексті. Виявлено, що Україна відстає від провідних країн у сфері технологічності та складності методик, що потребує впровадження передових підходів, таких як машинне навчання та скорингові моделі.

4. Аналіз кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк»: Проведено детальний аналіз кредитного портфеля банку та порівняння його показників з конкурентами. Виявлено основні проблеми та сильні сторони в управлінні кредитними ризиками банку, що стало основою для формулювання подальших рекомендацій.

5. Практичні рекомендації: Розроблено конкретні рекомендації щодо вдосконалення управління кредитними ризиками, включаючи покращення

аналізу кредитоспроможності клієнтів, впровадження сучасних інструментів оцінки ризиків та використання міжнародного досвіду в управлінні ризиками.

Отже, результати дослідження підкреслюють необхідність модернізації систем управління кредитними ризиками у комерційних банках України. Впровадження запропонованих нових підходів дозволить знизити вплив ризиків на фінансову стабільність банків, підвищити їх конкурентоспроможність та забезпечити сталий розвиток банківського сектору. Це, в свою чергу, сприятиме загальній економічній стабільності країни та підвищенню довіри до банківської системи серед клієнтів та партнерів.

Крім того, впровадження сучасних методик управління ризиками сприятиме підвищенню прозорості та відповідальності банківської діяльності, що є важливим чинником для залучення інвестицій та зміцнення позицій на ринку. Довгострокова стабільність та ефективність роботи банків, таких як АТ «Райффайзен Банк», є фундаментом для сталого економічного розвитку України.

Таким чином, проведене дослідження не лише підтвердило важливість управління кредитними ризиками, але й запропонувало конкретні шляхи їх оптимізації, що сприятиме підвищенню загальної фінансової безпеки та розвитку банківської системи країни.

ДЖЕРЕЛА

1. 4,8 млрд грн чистого прибутку та 6,6 млрд грн податків і зборів задекларував Райффайзен Банк за 2023 рік. Мінфін - все про фінанси: новини, курси валют, банки. URL: https://minfin.com.ua/ua/2024/03/04/122684252/ (дата звернення: 03.11.2024).

2. АТ РАЙФФАЙЗЕН БАНК. Опендатабот. URL: https://opendatabot.ua/c/14305909 (дата звернення: 03.11.2024).

3. Базельський комітет з банківського нагляду. "Базель III: Рамкові принципи управління ризиками та ліквідністю." — Базель: BIS, 2020.

4. Банківська система має достатній запас міцності – результати оцінки стійкості в розрізі банків. Мінфін - все про фінанси: новини, курси валют, банки. URL: https://minfin.com.ua/ua/2024/01/09/119374347/ (дата звернення: 28.10.2024).

5. Банківська система: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник.- Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. - 580 с.

6. Банківський менеджмент : навчальний посібник / [Зянько В. В., Єпіфанова І. Ю., Коваль Н. О., Ткачук Л. М.]. – 3-те вид., доп. – Вінниця : ВНТУ, 2022. – 170 с.

7. Богріновева Л. М., Ключка О. В. До питання визначення сутності ризик-менеджменту в банках. Актуальні проблеми економіки. 2018. №12 (210). С. 134-141.

8. Боднар О. А., Тішечкіна К. В., Іваненко Г. Ю., Тарасенко В. П. Управління та засоби мінімізації кредитного ризику банку. Modern Economics. 2019. № 15(2019). С. 21-26. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-03

9. Бучко І.Є. Скоринг як метод зниження кредитного ризику банку / І.Є. Бучко // Вісник університету Банківської справи НБУ. – 2013. – №2(17). – С.178-182.

10. Депозитні та кредитні рейтинги Райффайзен Банку підтверджено на високому рівні | Райффайзен Банк. Райффайзен Банк. Офіційний сайт | raiffeisen.ua. URL: https://raiffeisen.ua/news/depozytni-ta-kredytni-reytyngy-raiffeisen-banku-pidtverdzheno-na-visokomu-rivni-1875 (дата звернення: 03.11.2024).

11. Джулай І. А. Щодо оцінки ризиків і механізмів їх зниження в комерційних банках / І.А. Джулай // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки: зб. наук. пр. - Кіровоград: КНТУ, 2017. – Вип. 12, Ч. 1. – С. 224-229.

12. Дунас Н. В. Сучасні особливості розвитку ринку іпотеки в європейських країнах: уроки для України / Н.В. Дунас // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2019. - № 7. – С. 272-278.

13. Жаворонок, А. (2020). Міжнародний досвід функціонування ринку кредитних послуг. Економічний дискурс, 1(1), 68–77. https://doi.org/10.36742/2410-0919-2020-1-8

14. Зубрійчук О., Литвинчук І. Світовий досвід управління кредитним ризиком. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/560.pdf

15. Інформаційні бази кредитних бюро. Pidru4niki. URL: https://pidru4niki.com/1506091345717/bankivska_sprava/informatsiyni_bazi_kreditnih_byuro (дата звернення: 26.11.2024).

16. Криклій О. А. Управління кредитним ризиком банку : монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. – 86 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/52175

17. Ларіонова К. Л., Донченко Т. В. Аналіз та проблеми оцінки кредитного ризику банків України. Вісник Хмельницького національного університету. Хмельницький, 2020. № 1. С. 233–240.

18. Левченко В. Актуальні проблеми визначення та мінімізації ризиків українських підприємств / В. Левченко, О. Галушко, М. Скрипова // Економічний простір : збірник наук.праць. – 2018. – №2/20. – С. 200- 206.

19. Ложкова О. Світовий досвід управління кредитним ризиком. Конференції Державного університету «Житомирська політехніка». URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/422.pdf (дата звернення: 26.10.2024).

20. Малахова О.Л. Кредитний менеджмент [Текст] : навч. посіб. / О.Л. Малахова. – Тернопіль.: Вектор, 2015. – 424 с.

21. Моніторинг кредитного ризику. Головна | Elib LNTU. URL: https://elib.lntu.edu.ua/sites/default/files/elib_upload/Мостовенко%20підручник/page9.html (дата звернення: 06.11.2024).

22. Мостовенко Н. А. Кредитний менеджмент: Навчальний посібник Н.А. Мостовенко, Т.І. Коробчук. – Луцьк : Волиньполіграф ТМ, 2016. - 280 с.

23. Мрочко Я. Шляхи вдосконалення споживчого кредитування в умовах військового стану. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансової системи України. 2023.

24. Національний банк України - Режим доступу: https://bank.gov.ua/ (дата звернення: 15.11.2024)

25. Ніколаєнко Ю. В. Світовий досвід та сучасні тенденції у галузі управління кредитним ризиком / Ю. В. Ніколаєнко. // Ефективна економіка. - 2015. - № 11. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_11_53.

26. Основні принципи ефективного банківського нагляду (Основні Базельські принципи) - Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Basel_Core_principles_2012.pdf (дата звернення: 06.11.2024)

27. Офіційний сайт АТ «Райффайзен банк». URL : https://raiffeisen.ua/ (дата звернення 29.10.2024)

28. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. URL : https://minfin.com.ua/ (дата звернення 12.11.2024)

29. Пернарівський О.В. Методи оцінювання ризиків у банківській діяльності / О.В. Пернарівський, О.О. Пернарівська // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2018. – Вип.6(17). – С.828- 833.

30. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова Правління НБУ від 30.06.2016р. № 351 : станом на 5 серп. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text (дата звернення: 12.11.2024).

31. Правдиковська І., Дорошенко Н. Вплив війни на банківську систему України. Молодий вчений. 2022. № 9 (109). С. 150–153.

32. Прийдун Л.М. Кредитний ризик і ефективність діяльності банку [Текст] : Монографія / О.В. Дзюблюк, Л.М. Прийдун. – Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2015. – 295 с.

33. Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні : Рішення Нац. банку України від 15.12.2017 № 803-рш : станом на 1 лют. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17#Text (дата звернення: 14.11.2024).

34. Просович, О.П., Процак, К.В. Ідентифікація та оцінка кредитного ризику комерційних банків. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми економіки та управління, 2017, 873: 88-96.

35. Піщак О. УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЮ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ. Фінансово-економічний розвиток регіонів: виклик воєнного стану та поствоєнні перспективи. Матеріали студентської наукової інтернетконференції. 2023.

36. Радова Н.В. Методи та інструменти управління кредитним ризиком у банках / Н.В. Радова, Ю.О. Гаркуша // Збірник наукових праць «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики». - 2018. - № 26. - С. 64-71.

37. Рибак О.М., Бірюк В.С. Мінімізація кредитного ризику та підвищення якості кредитного портфелю// Матеріали XIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Фінанси, облік та оподаткування: теорія і практика ». – К.: НАУ, 2022. – С.84-87.

38. Річний звіт АТ «Райффайзен Банк» за 2023 рік URL: https://raiffeisen.ua/ (дата звернення: 10.11.2024)

39. Садчикова І. Оцінка кредитного ризику комерційного банку в умовах коронакризи / І. Садчикова, А. Онопрієнко // Проблеми і перспективи економіки та управління. - 2022. - № 2(30). – С. 115-124.

40. Самарічева Т. А., Іжевський П. Г. ФОРМУВАННЯ ОЦІНКИ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ БАНКІВ НА ОСНОВІ ЗМІН МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ТА ВИМОГ | Електронний журнал "Ефективна економіка". URL: https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.6.6

41. Сєрік Ю.В. Вдосконалення методів управління кредитним ризиком / Ю.В. Сєрік // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. праць. – 2016. – №12. – С.11-14.

42. Управління банківськими ризиками: підручник / Л. О. Примостка, І. В. Краснова, В. В. Лавренюк та ін. - Київ : КНЕУ, 2018. - 535с.

43. Фартушний І. Д., Лепеха К. А. Моделювання кредитного ризику комерційного банку //Актуальні проблеми економіки та управління. – 2017. – №. 11.

44. ФРС не помітила банківської кризи: чи бачать її передвісники в Україні аналітики та наші читачі. Мінфін - все про фінанси: новини, курси валют, банки. URL: https://minfin.com.ua/ua/2023/03/23/102791133/ (дата звернення: 28.10.2024).

45. Штефан Л.Б. Проблеми управління кредитним ризиком в комерційних банках України / Л.Б. Штефан // Ефективна економіка. – 2015. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3904 .

46. Ширінян Л. В., Лисенок О. В. Диверсифікація та сек’юритизація кредитних портфелів українських банків. Вісник Житомирського технологічного університету. 2019. Вип. 3 (44). С. 103-111.

47. CREDIT RISK MANAGEMENT AND BAD DEBT CONTROLLING. Ammattikorkeakoulut - Theseus. URL: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/57201/To_Minh%20Thong.pdf

48. Credit Risk Management in Commercial Banks. IOSR Journal. URL: https://www.iosrjournals.org/iosr-jef/papers/Vol6-Issue3/Version-3/H06335156.pdf

49. Lebid O. Risk assessment of the bank's involvement in legalization of questionable income considering the influence of fintech innovations implementation / O. Lebid, I. Chmutova, O. Zuieva & O. Veits // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2018. – № 2. – P. 232-246.

50. Onufrienko M. P. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОЦІНЮВАННЯ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ. Scientific Bulletin of UNFU. 2015. Т. 25, № 7. С. 199–205. URL: https://doi.org/10.15421/40250730

51. Sergii Kavun, Mihail Vorotintcev. Credit Risk Assessment for Financial Institutions Activity. Journal of Finance and Economics. Vol. 4, No. 5, 2016, pp 142-150. URL: https://pubs.sciepub.com/jfe/4/5/3

ДОДАТКИ

Додаток А

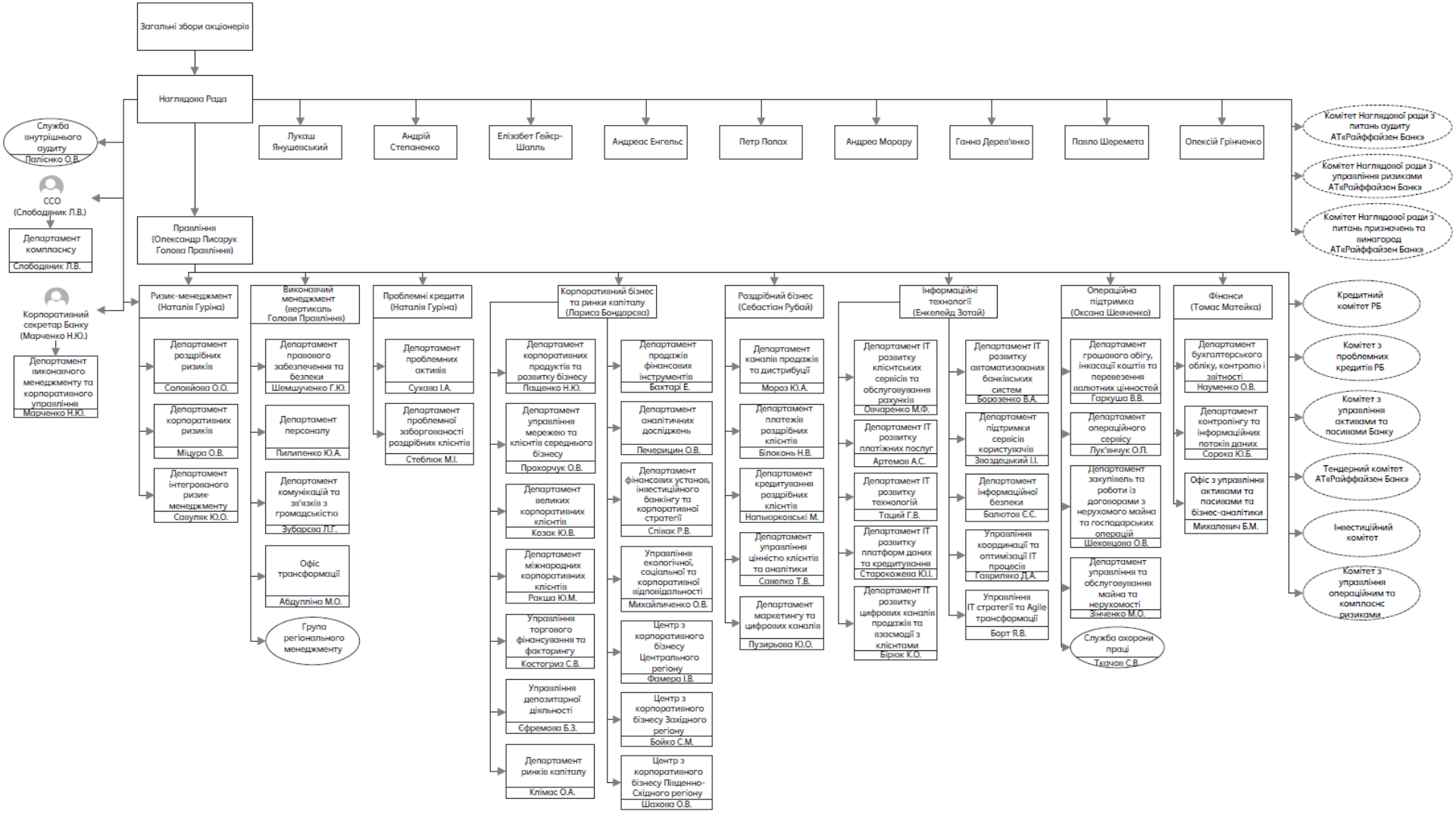

Організаційна структура АТ «Райффайзен Банк»

Додаток Б

Таблиця 2.2 – Вертикальний та горизонтальний аналіз балансу АТ «Райффайзен Банк» за 2021- 2023 рр., тис. грн. [**27**]

Стаття	2021		2022		2023		Відхилення 2022 р. до 2021 р.		Відхилення 2023 р. до 2022 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	Абс. відх., тис.грн.	Темп росту, %	Абс. відх., тис.грн.	Темп росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Грошові кошти та їх еквіваленти	25 761 762	20,38	32 123 557	19,31	30 779 748	16,27	6 361 795	24,69	-1 343 809	-4,18
Кредити та аванси банкам	11 066 989	8,75	39 078 780	23,49	43 336 872	22,91	28 011 791	253,11	4 258 092	10,90
Кредити та аванси клієнтам	68 623 518	54,28	61 712 957	37,10	52 553 983	27,78	-6 910 561	-10,07	-9 158 974	-14,84
Інвестиції в цінні папери	14 819 831	11,72	25 411 963	15,28	54 257 261	28,68	10 592 132	71,47	28 845 298	113,51
Похідні фінансові активи	102 952	0,08	321 520	0,19	179 053	0,09	218 568	212,30	-142 467	-44,31
Інвестиційна нерухомість	110 589	0,09	106 386	0,06	108 266	0,06	-4 203	-3,80	1 880	1,77
Основні засоби	3 040 132	2,40	2 370 967	1,43	2 673 700	1,41	-669 165	-22,01	302 733	12,77
Нематеріальні активи	1 438 788	1,14	1 975 794	1,19	2 374 133	1,25	537 006	37,32	398 339	20,16
Поточні податкові активи	0	0,00	113 291	0,07	0	0,00	113 291	0,00	-113 291	0,00
Відстрочені податкові активи	2757	0,00	51 485	0,03	72 863	0,04	48 728	1767,43	21 378	41,52
Інші фінансові активи	1 294 378	1,02	2 932 826	1,76	2 591 411	1,37	1 638 448	126,58	-341 415	-11,64
Інші нефінансові активи	170 111	0,13	162 743	0,10	264 727	0,14	-7 368	-4,33	101 984	62,67

Завершення табл. 2.2

Загальна сума активів	126 431 807	100	166 362 269	100	189 192 017	100	39 930 462	31,58	22 829 748	13,72
Кошти банків	602 848	0,48	2 385 128	1,43	250 126	0,13	1 782 280	295,64	-2 135 002	-89,51
Кошти клієнтів	107 129 332	84,73	143 479 984	86,25	158 604 683	83,83	36 350 652	33,93	15 124 699	10,54
Похідні фін. зобов'язання	19 570	0,02	21 019	0,01	45 104	0,02	1 449	7,40	24 085	114,59
Поточні податкові зобов'язання	272 326	0,22	0	0,00	3646646	1,93	-272 326	-100,00	3 646 646	0,00
Забезпечення	173 420	0,14	582 849	0,35	766 758	0,41	409 429	236,09	183 909	31,55
Інші фінансові зобов'язання	1 760 484	1,39	1 828 366	1,10	2 983 713	1,58	67 882	3,86	1 155 347	63,19
Інші нефінансові зобов'язання	698 455	0,55	788 098	0,47	822 280	0,43	89 643	12,83	34 182	4,34
Статутний капітал	6 154 516	4,87	6 154 516	3,70	6 154 516	3,25	0	0,00	0	0,00
Емісійній дохід	3 033 667	2,40	3 033 667	1,82	3 033 667	1,60	0	0,00	0	0,00
Резерви та інші фонди банку	4 773 078	3,78	5 579 282	3,35	7 151 381	3,78	806 204	16,89	1 572 099	28,18
Інші резерви	835 048	0,66	710 164	0,43	658 168	0,35	-124 884	-14,96	-51 996	-7,32
Нерозподілений прибуток	991 202	0,78	1 810 862	1,09	5 085 279	2,69	819 660	82,69	3 274 417	180,82
Частки участі, що не забезпечують контролю	-12 139	-0,01	-11 666	-0,01	-10 304	-0,01	473	-3,90	1 362	-11,67
Загальна сума пасивів	126 431 807	100,00	166 362 269	100	189 192 017	100	39 930 462	31,58	22 829 748	13,72

Додаток В

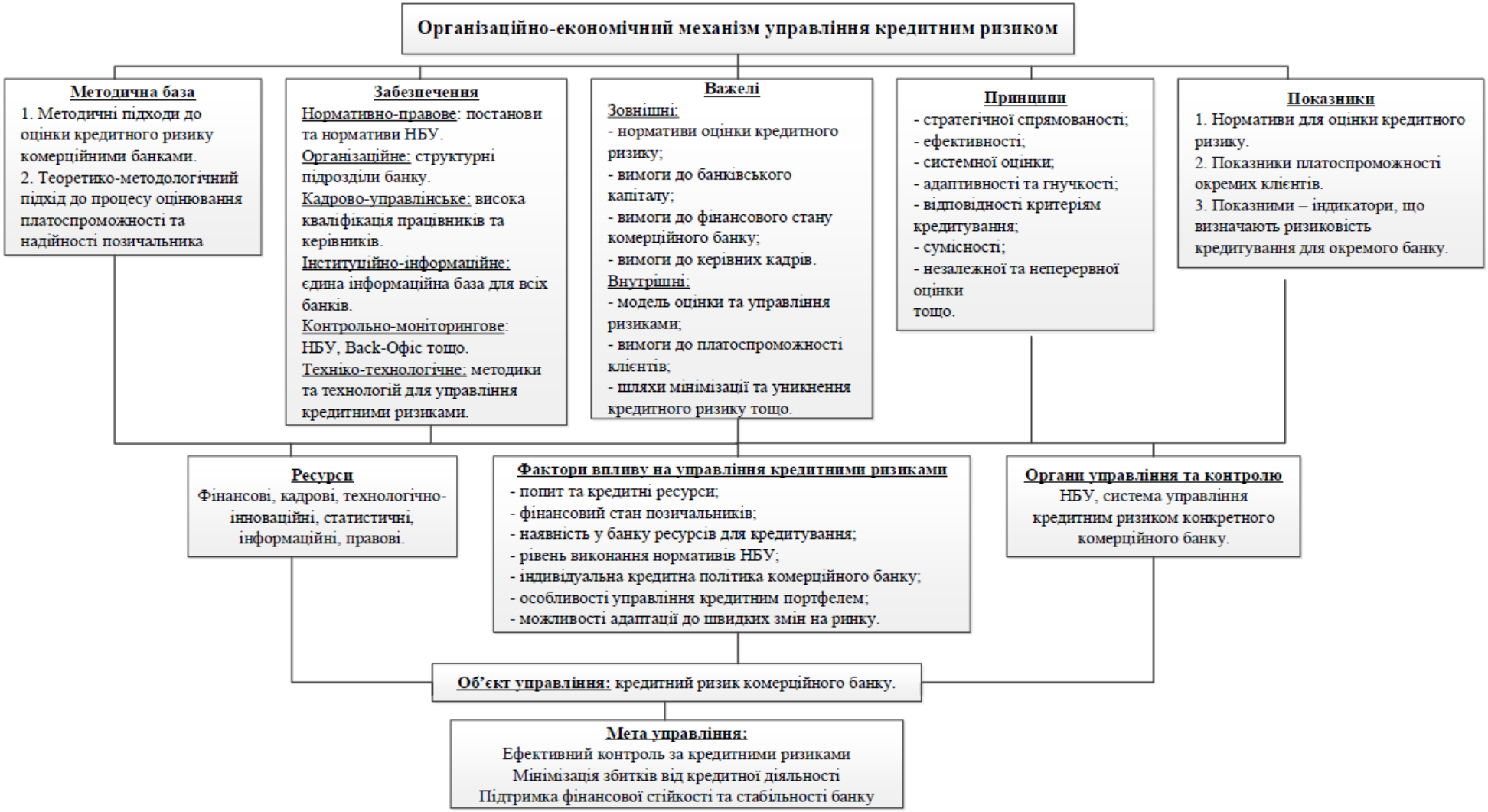

Рис. 3. Організаційно-економічний механізм управління кредитним ризиком окремим комерційним банком

Додаток Г

Консолідований звіт про фінансовий стан
станом на 31 грудня 2023 року

(в тисячах грн.)

	Примітки	2023 р.	2022 р.
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	7	30 779 748	32 123 557
Кредити та аванси банкам	9	43 336 872	39 078 780
Кредити та аванси клієнтам	10	52 553 983	61 712 957
Інвестиції в цінні папери	11	54 257 261	25 411 963
Похідні фінансові активи	8	179 053	321 520
Інвестиційна нерухомість	12	108 266	106 386
Основні засоби	13	2 673 700	2 370 967
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	14	2 374 133	1 975 794
Поточні податкові активи		-	113 291
Відстрочені податкові активи	15	72 863	51 485
Інші фінансові активи	17	2 591 411	2 932 826
Інші нефінансові активи	17	264 727	162 743
Загальна сума активів		**189 192 017**	**166 362 269**
Зобов'язання			
Кошти банків	18	250 126	2 385 128
Кошти клієнтів	19	158 604 683	143 479 984
Похідні фінансові зобов'язання	8	45 104	21 019
Поточні податкові зобов'язання		3 646 646	-
Забезпечення	16	766 758	582 849
Інші фінансові зобов'язання	17	2 983 713	1 828 366
Інші нефінансові зобов'язання	17	822 280	788 098
Загальна сума зобов'язань		**167 119 310**	**149 085 444**
Власний капітал			
Статутний капітал	20	6 154 516	6 154 516
Емісійний дохід		3 033 667	3 033 667
Резервні та інші фонди банку		7 151 381	5 579 282
Інші резерви	20	658 168	710 164
Нерозподілений прибуток		5 085 279	1 810 862
Загальна сума власного капіталу, що відноситься до власників материнського підприємства		**22 083 011**	**17 288 491**
Частки участі, що не забезпечують контролю		(10 304)	(11 666)
Загальна сума власного капіталу		**22 072 707**	**17 276 825**
Загальна сума власного капіталу та зобов'язань		**189 192 017**	**166 362 269**

Від імені Правління Банку підписано та надано дозвіл на публікацію

Олександр Писарук
Голова Правління

Ольга Науменко
Головний бухгалтер

15 березня 2024 року

Додаток Д

Консолідований звіт про прибутки та збитки
за рік, що закінчився 31 грудня 2023 року

(в тисячах грн.)

	Примітки	2023 р.	2022 р.
Процентний дохід, обчислений із застосуванням методу ефективного відсотка		19 786 688	14 862 664
Інші процентні доходи		690 025	391 014
Процентні витрати		(3 859 722)	(2 433 389)
Чистий процентний дохід	22	**16 616 991**	**12 820 289**
Комісійні доходи		7 027 934	5 109 133
Комісійні витрати		(4 720 415)	(2 943 964)
Чистий комісійний дохід (витрати)	23	**2 307 519**	**2 165 169**
Прибуток від зменшення корисності та сторнування збитку від зменшення корисності (збиток від зменшення корисності), визначені згідно з МСФЗ 9	24	(3 743 101)	(9 458 268)
Інші доходи	26	57 089	56 847
Чистий прибуток (збиток) від операцій з іноземною валютою		1 962 595	2 446 585
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки іноземної валюти		(189 535)	568 316
Чистий прибуток (збиток) від операцій з фінансовими інструментами за справедливою вартістю через прибуток або збиток	29	650 724	120 604
Чистий прибуток (збиток) від операцій з борговими фінансовими інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		-	(91)
Прибуток (збиток), що виникає від припинення визнання фінансових активів, оцінених за амортизованою собівартістю	25	(133 266)	(108 922)
Інші прибутки (збитки)	27	26 489	297 445
Витрати на виплати працівникам	28	(3 741 260)	(3 560 638)
Амортизаційні витрати	13,14	(1 317 881)	(890 050)
Інші адміністративні та операційні витрати	28	(2 720 022)	(2 276 499)
Прибуток від зменшення корисності та сторнування збитку від зменшення корисності (збиток від зменшення корисності) для нефінансових активів		(31 257)	(151 257)
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості	12	6 823	10 655
Прибуток (збиток) до оподаткування		**9 751 908**	**2 040 185**
Доходи від повернення податку (витрати на сплату податку)	15	(4 954 301)	(441 481)
Прибуток (збиток)		**4 797 607**	**1 598 704**
Прибуток (збиток), що відноситься до:			
- власників материнського підприємства		4 796 245	1 598 231
- часток участі, що не забезпечують контролю		1 362	473
		4 797 607	**1 598 704**
Прибуток на акцію			
Базовий прибуток (збиток) на акцію, що належить власникам Банку	20	0,0780	0,0260

Додаток Ж

Консолідований звіт про фінансовий стан
станом на 31 грудня 2022 року

(в тисячах грн.)

	Примітки	2022 р.	2021 р.
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	7	32 123 557	25 761 762
Кредити та аванси банкам	9	39 078 780	11 066 989
Кредити та аванси клієнтам	10	61 712 957	68 623 518
Інвестиції в цінні папери	11	25 411 963	14 819 831
Похідні фінансові активи	8	321 520	102 952
Інвестиційна нерухомість	12	106 386	110 589
Основні засоби	13	2 370 967	3 040 132
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	14	1 975 794	1 438 788
Поточні податкові активи		113 291	-
Відстрочені податкові активи	15	51 485	2 757
Інші фінансові активи	17	2 932 826	1 294 378
Інші нефінансові активи	17	162 743	170 111
Загальна сума активів		**166 362 269**	**126 431 807**
Зобов'язання			
Кошти банків	18	2 385 128	602 848
Кошти клієнтів	19	143 479 984	107 129 332
Похідні фінансові зобов'язання	8	21 019	19 570
Поточні податкові зобов'язання		-	272 326
Забезпечення	16	582 849	173 420
Інші фінансові зобов'язання	17	1 828 366	1 760 484
Інші нефінансові зобов'язання	17	788 098	698 455
Загальна сума зобов'язань		**149 085 444**	**110 656 435**
Власний капітал			
Статутний капітал	20	6 154 516	6 154 516
Емісійний дохід		3 033 667	3 033 667
Резервні та інші фонди банку		5 579 282	4 773 078
Інші резерви	20	710 164	835 048
Нерозподілений прибуток		1 810 862	991 202
Загальна сума власного капіталу, що відноситься до власників материнського підприємства		**17 288 491**	**15 787 511**
Частки участі, що не забезпечують контролю		(11 666)	(12 139)
Загальна сума власного капіталу		**17 276 825**	**15 775 372**
Загальна сума власного капіталу та зобов'язань		**166 362 269**	**126 431 807**

Від імені Правління Банку підписано та надано дозвіл на публікацію

Олександр Писарук
Голова Правління

28 березня 2023 року

Ольга Науменко
Головний бухгалтер

Примітки на стор. 6-111 є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності

Додаток 3

Консолідований звіт про прибутки та збитки
за рік, що закінчився 31 грудня 2022 року

(в тисячах грн.)

	Примітки	*2022 р.*	*2021 р.*
Процентний дохід, обчислений із застосуванням методу ефективного відсотка		14 862 664	9 728 978
Інші процентні доходи		391 014	287 055
Процентні витрати		(2 433 389)	(1 783 898)
Чистий процентний дохід	22	**12 820 289**	**8 232 135**
Комісійні доходи		5 109 133	6 692 467
Комісійні витрати		(2 943 964)	(4 007 114)
Чистий комісійний дохід (витрати)	23	**2 165 169**	**2 685 353**
Прибуток від зменшення корисності та сторнування збитку від зменшення корисності (збиток від зменшення корисності), визначені згідно з МСФЗ 9	24	(9 458 268)	90 238
Інші доходи	26	56 847	64 068
Чистий прибуток (збиток) від операцій з іноземною валютою		2 446 585	629 782
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки іноземної валюти		568 316	23 962
Чистий прибуток (збиток) від операцій з фінансовими інструментами за справедливою вартістю через прибуток або збиток	29	120 604	176 600
Чистий прибуток (збиток) від операцій з борговими фінансовими інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		(91)	31 626
Прибуток (збиток), що виникає від припинення визнання фінансових активів, оцінених за амортизованою собівартістю	25	(108 922)	(95 526)
Інші прибутки (збитки)	27	297 445	(108 988)
Витрати на виплати працівникам	28	(3 560 638)	(2 982 452)
Амортизаційні витрати	13,14	(890 050)	(913 019)
Інші адміністративні та операційні витрати	28	(2 276 499)	(1 892 907)
Прибуток від зменшення корисності та сторнування збитку від зменшення корисності (збиток від зменшення корисності) для нефінансових активів		(151 257)	11 838
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості	12	10 655	(563)
Прибуток (збиток) до оподаткування		**2 040 185**	**5 952 147**
Витрати на сплату податку (доходи від повернення податку)	15	(441 481)	(1 074 550)
Прибуток (збиток)		**1 598 704**	**4 877 597**
Прибуток (збиток), що відноситься до:			
- власників материнського підприємства		1 598 231	4 873 669
- часток участі, що не забезпечують контролю		473	3 928
		1 598 704	**4 877 597**
Прибуток на акцію			
Базовий прибуток (збиток) на акцію, що належить власникам Банку	20	0,0260	0,0792